

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ДАЛЕКОСХІДНИЙ ВЕКТОР ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Аналітична доповідь

Київ – 2017

УДК

*За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове*

Авторський колектив:

Кононенко К.А., заступник директора НІСД – загальна редакція, вступ, висновки;

Гончарук А.З., старший науковий співробітник – розділи 1, 2, висновки, пропозиції;

Кошовий С.А., головний спеціаліст, к.і.н. – розділи 3,4, висновки, пропозиції.

Далекосхідний вектор як важливий елемент зовнішньої політики України: аналіт. доповідь / [Кононенко К. А., Гончарук А. З., Кошовий С. А.]; за заг. ред. К. А. Кононенка. – К.: НІСД, 2017. – 66 с.

В аналітичній доповіді проаналізовано сучасний стан та перспективи подальшого розвитку політичного, торговельно-економічного та гуманітарного співробітництва України з країнами Північно-Східної Азії: Китаєм, Японією, Південною та Північною Кореями. Визначено можливості, шляхи та основні завдання, поглиблення двосторонньої співпраці. Зроблено висновки щодо активізації української зовнішньої політики на далекосхідному напрямі та надано відповідні рекомендації.

Розраховано на експертів, науковців, фахівців з тематики Азіатсько-Тихоокеанського регіону, суб'єктів владних повноважень, представників громадських організацій та окремих громадян, усіх, хто цікавиться проблемами Північно-Східної Азії.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Українсько-китайське стратегічне партнерство в сучасних умовах	6
2. Україна – Японія: відносини глобального партнерства	20
3. Відносини з Республікою Корея	32
4. Відносини з КНДР та ракетно-ядерна проблема	45
Висновки	51
Рекомендації	53

Вступ

Сучасний світовий розвиток характеризується істотним посиленням позиції азіатських держав в економічній, політичній, фінансово-інвестиційній та науково-технологічній сферах. Країни Північно-Східної Азії (Китай, Японія, Південна Корея) перетворюються на рушійну силу світового розвитку, тому реалізація Україною своєї зовнішньої політики на сучасному етапі потребує пошуку оптимальних моделей відносин з кожною з країн цього регіону.

Взаємодія України з зазначеними азіатськими державами протягом 2016-2017 років стала важливою складовою зовнішньої політики, у двосторонніх взаєминах відбулися події великої ваги, що привернуло увагу до далекосхідного вектору зовнішньополітичних зусиль Української держави.

Відносини стратегічного партнерства між Україною та Китаєм, задекларовані під час президентства Л.Кучми та закріплені відповідними угодами у 2011-2013 рр., у 2016-2017 рр. почали відновлюватися та зміцнюватися. Про це свідчить активізація двосторонньої взаємодії у чутливих галузях, таких як космос, військово-технічне співробітництво та контакти між силовими структурами двох країн.

Головною подією українсько-китайських відносин на сучасному етапі стала зустріч 17 січня 2017 р. в рамках Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президента України П.Порошенка та Голови КНР Сі Цзіньпіна. Під час зустрічі Сі Цзіньпін підкреслив, що Китай підтримує територіальну цілісність і суверенітет України та вибір українського народу. Петро Порошенко висловив сподівання, що Китай сприятиме мирному врегулюванню ситуації на Донбасі та припиненню російської агресії проти України і відновленню територіальної цілісності України включно з Кримом.

Ця зустріч не тільки певним чином підвела ризику під періодом невизначеності у двосторонніх взаєминах, але й забезпечила подальший розвиток українсько-китайської взаємодії двома важливими орієнтирами: офіційним візитом української делегації на Форум високого рівня «Один пояс, один шлях» у Пекіні в травні 2017 р. та Третім засідання Комісії зі співробітництва між урядами України та КНР, яке має відбутися у грудні 2017 року.

Японія є важливою країною Азіатсько-Тихоокеанського регіону, з якою Україна має відносини глобального партнерства і яка є для нашої країни ключовим партнером, особливо враховуючи те, що у 2016 р. Японію разом з Україною було обрано непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016-2017 роки. До того ж, указом Президента України 2017 рік оголошено «Роком Японії в Україні».

9 листопада 2017 р. під час відкриття виставки традиційного та сучасного японського мистецтва Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні Шігекі Сумі висловив своє переконання, що українсько-японські відносини є сталими та міцними: «Рік Японії в Україні зміцнив двосторонні відносини між країнами».

Президент України П.Порошенко також взяв участь у відкритті виставки «Уявний путівник. Японія», яка, за його словами, вінчає собою Рік Японії в Україні. Він наголосив, що «Японія є надзвичайно важливим, стратегічним партнером, є справжнім другом, який, як відомо, пізнається у скрутні часи», нагадавши, що Японія підтримала Україну з перших хвилин анексії Криму і була співавтором відповідної резолюції ООН.

Україна зацікавлена у розвитку політичного діалогу та всебічного економічного співробітництва з Республікою Корея, яка є одним із перспективних економічних партнерів у Північно-Східній Азії. У відносинах двох країн відсутні суперечності політичного характеру, з переважною більшістю питань світової політики та міжнародного розвитку Україна та РК займають фактично або потенційно близькі позиції. Це створює широкі можливості для тіснішої співпраці на міжнародному рівні. Регулярні контакти політичного діалогу з оновленим керівництвом РК підтверджують високий статус міждержавних відносин.

17 березня 2017 р. у м. Києві на Хрещатику було відкрито Корейський освітній центр, який створено за сприяння Уряду Республіки Корея. На центр покладено місію з просування корейської мови та культури, популяризації корейських традицій серед українців, розбудови контактів та співробітництва між корейськими та українськими освітніми установами, поглибленні наукової співпраці між країнами, організації різноманітних заходів і програм.

За підсумками 2016 р. країни Азії, включно з Республікою Корея є ключовими партнерами України у регіональній структурі товарообігу сільськогосподарської продукції, частка яких становить 40,9 %. Експорт сільськогосподарської продукції за січень-вересень 2017 р. збільшився на 24,3 %, порівняно з відповідним періодом минулого року, і становив 13,7 млрд. дол. США або 41,7% від загального експорту України. Географія основних регіонів-імпортерів української аграрної та харчової продукції не змінилася за минулий рік. Найбільше ми продовжуємо експортувати до країн Азії, сума за вказаний період становить 5,525 млрд. дол. США.

Співробітництво між Україною та Китаєм, Японією й Республікою Корея в культурно-гуманітарній сфері традиційно є важливою складовою міждержавних відносин. Пріоритетними напрямками в цій області є проведення спільних культурних заходів; забезпечення участі українських представників у виставках, концертах і фестивалях; встановлення і розвиток зв'язків між навчальними закладами; активізація наукового обміну між викладачами та студентами; організація і проведення міжнародних конференцій та семінарів; підписання нових угод між вузами; проведення заходів з відзначення видатних дат в історії тощо.

1. Українсько-китайське стратегічне партнерство в сучасних умовах

Основні результати 2016 року

Протягом 2016 року українсько-китайські відносини зазнали певних позитивних зрушень, проте підстав констатувати відновлення високого рівня взаємодії наразі не було. В першу чергу це стосувалося паузи у діалозі на найвищому рівні та невизначеності подальшої долі ухваленої в грудні 2013 р. в Пекіні Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, якою передбачено здійснення великих проектів інвестиційно-економічного співробітництва.

Лева частка питань щодо українсько-китайської взаємодії стосується української сторони і потребує реакції з боку уряду, міністерств та відомств України.

Довідково: Національним інститутом стратегічних досліджень України наприкінці 2015 р. була підготовлена аналітична записка щодо актуальних завдань українсько-китайського співробітництва. Записка у січні 2016 р. прем'єр-міністром А. Яценюком була розписана міністерствам і відомствам до виконання. Втім, зміна уряду та інші обставини залишили експертні рекомендації поза увагою урядовців.

Розвиток відносин між Україною та КНР у 2016 р. можна охарактеризувати як подолання негативних наслідків фактичного заморожування відносин у 2014-2015 рр. За формальними ознаками протягом року вирішувалися питання проведення засідань підкомісії двосторонньої Комісії зі співробітництва між урядами України та КНР. На всіх зустрічах та засіданнях наголошувалося на відносинах стратегічного партнерства між нашими країнами, формувалися плани подальшої співпраці, декларувалася важливість приєднання України до економічного поясу Нового Шовкового шляху.

Проте фактично китайська сторона на неофіційному рівні вимушена була висловлювати дуже обережне ставлення до всіх українських декларацій через відсутність чітких відповідей на китайські запитання про долю двосторонніх стратегічних проектів, оголошених у 2011-2013 рр.

Напередодні 25-ї річниці незалежності України Голова КНР Сі Цзіньпін надіслав Президенту України П.Порошенку привітання з Днем Незалежності. Він, зокрема, зазначив, що Україна є традиційно дружнім партнером Китаю. «Китай був серед перших держав, які визнали незалежність України та встановили з нею дипломатичні відносини. Китай поважає державний суверенітет, незалежність та територіальну цілісність України, поважає обраний Вашим народом шлях розвитку у відповідності до особливостей своєї країни», - йшлося у поздоровленні.

Таким чином, китайський керманіч фактично нівелював усі спроби російської пропаганди видати китайсько-російську співпрацю за союз, спрямований проти України. За Сі Цзіньпіном «дружні відносини співробітництва між Китаєм та Україною зберігають здоровий та стійкий розвиток».

Разом з тим, необхідно враховувати інший прозорий натяк голови КНР, який зазначив необхідність подальшого розвитку двосторонніх відносин, зокрема «досягнення більших реальних результатів».

Наприкінці серпня 2016 р. відбулося IV засідання двосторонньої підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між урядами України та КНР. Було досягнуто домовленості щодо відновлення та нарощування обсягів двосторонньої торгівлі товарами та послугами. Визнання наявності проблеми (скорочення обсягів) стало важливим кроком уперед. Підкомісією запропоновані такі кроки:

- відновлення підготовки переліків експортно-імпортних товарів;
- підтримка участі підприємств у виставках та ярмарках;
- налагодження взаємодії транскордонних електронних бізнес-платформ;
- удосконалення регуляторно-правової бази, спрощення торговельних процедур;
- створення спільних підприємств у промисловій галузі.

Разом з тим, слід звернути увагу на зауваження китайського співголови Підкомісії заступника міністра комерції КНР Цянь Кеміна щодо необхідності «успішного завершення інвестиційних проектів, розпочатих у період до 2014 року». Китайська сторона знову нагадала про зазначену вище Програму розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР.

Українська сторона у відповідь запропонувала на наступному засіданні Підкомісії підписати План дій Україна – КНР («Дорожня карта») щодо спільної реалізації проекту розбудови економічного поясу Нового Шовкового шляху.

Китайці не проти пошуку нових можливостей для економічного зростання, таких як реалізація нових проектів в АПК, будівництво доступного житла, модернізація портової та залізничної інфраструктури. Але спочатку вони чекатимуть на відповіді про долю вже ухвалених спільних рішень.

За результатами засідання підкомісії підписані Протокол та Меморандум про взаєморозуміння щодо використання інструментів торговельного захисту у міжнародній торгівлі. Таким чином, є певна позитивна динаміка, проте важко вважати досягнуті результати достатніми.

Доречно згадати про початок роботи в Україні Китайської бізнес-асоціації, що об'єднує представництва в нашій державі великих державних та приватних корпорацій Піднебесної. На заході у жовтні 2016 р., присвяченому першій річниці створення асоціації, були присутні кілька заступників міністрів, що не залишилося поза увагою китайської сторони.

Після двох років практичного ігнорування нашими урядовцями китайського зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного напрямку досягнутим позитивом можна вважати те, що у 2016 році на рівні керівництва міністерств та відомств України сформувався розуміння важливості Китаю, з'явилося позитивне бачення економічної співпраці та неупереджене ставлення до представників китайського бізнесу в Україні.

29 серпня 2016 р. в Пекіні відбулося засідання українсько-китайської підкомісії з військово-технічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядами України та КНР. Вже сам факт проведення такого засідання викликав значний інтерес та підтвердив виваженість позиції китайського уряду щодо російської агресії проти України. Подальший розвиток українсько-китайської співпраці у військово-технічній сфері, у галузі ОПК та озброєнь має велике значення для України і у економічному сенсі та з точки зору безпекових питань.

У цьому зв'язку варто згадати заяву китайської сторони 12 серпня 2016 р. на засіданні Ради Безпеки ООН. Позачергове засідання стосувалося російської провокації на адміністративному кордоні Криму. Коли представник РФ намагався звинуватити Україну в агресивних діях проти Росії, представник КНР посол Лю Цзеї заявив: «Ми поважаємо територіальну цілісність України в її кордонах, встановлених у 1991 році. Тому ми не приймаємо формулювання «теракт на російській території». Оприлюднена у ЗМІ жорстка позиція КНР стала важливим спростуванням спекулювань російської пропаганди стосовно начебто існуючої підтримки Китаєм російської агресії проти України.

Окремої уваги вартий прийом, влаштований Посольством КНР в Україні з нагоди 67-ї річниці заснування КНР. Вперше за останні роки на прийомі були присутні українські високопосадовці на рівні віце-спікера та двох віце-прем'єрів. Не менш знаковим був і виступ новоприбулого посла КНР в Україні Ду Вея, який сказав, що вважає Китай – «Україною в Азії», а Україну – «Китаєм в Європі». Такого роду висловлювання не слід вважати літературними оборотами. Це погоджений з Пекіном черговий прояв дружнього ставлення китайського керівництва до України.

Українсько-китайська взаємодія у 2017 році

2017 рік розпочався зі знакових для українсько-китайських відносин подій. 4 січня 2017 р. Президент України П. Порошенко привітав Голову КНР Сі Цзіньпіна із 25-річчям встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР. «Упевнений, що головними надбаннями чвертьвікової історії взаємин наших держав є міцна дружба українського та китайського народів, взаємна підтримка суверенітету і територіальної цілісності, повага один до одного, а також рівноправне та взаємовигідне співробітництво. Все це – надійна основа для подальшого плідного розвитку стратегічного партнерства між Україною та Китайською Народною Республікою», – зазначив глава Української держави.

П. Порошенко згадав про зустріч з лідером Китаю у Вашингтоні 1 квітня 2016 р. і ще раз засвідчив інтерес до продовження діалогу, зазначивши, що був би радий вітати Голову КНР Сі Цзіньпіна у Києві з державним візитом.

Того ж дня китайський лідер привітав свого українського колегу та народ України. «За 25 років після встановлення дипломатичних відносин, китайсько-українські відносини зберігають здоровий і стабільний розвиток. Співпраця двох країн у торговельно-економічній, інвестиційній,

сільськогосподарській, науково-технічній, культурній та інших сферах, досягли суттєвих результатів, зміст китайсько-українських відносин стратегічного партнерства безперервно насичується, що приносить реальну користь двом країнам і їхнім народам», – зазначено у вітанні. Голову КНР наголосив: «Китайська Сторона приділяє велику увагу розвитку китайсько-українських відносин, готова користуватися найкращим випадком 25-річчя з моменту встановлення дипломатичних відносин між двома країнами на основі принципів взаємної поваги і взаємного виграшу прийти до подальшого зміцнення фундаменту дружнього співробітництва двох країн, просуванню двосторонніх відносин і співпраці в усіх областях з метою отримання ще більших досягнень». Голова КНР Сі Цзіньпін побажав, щоб дружба між народами Китаю та України «тривала вічно».

Важливо зазначити, що в сучасних реаліях обмін поздоровленнями керівниками двох країн має значно більше значення, ніж зазвичай. Це певний стислий виклад засадничих підходів до шляхів поживлення двосторонньої взаємодії. Тут важливі і зміст, і інтонації. З українського боку пролунало, що «взаємна підтримка суверенітету і територіальної цілісності» є головним надбанням за 25 років. З китайського – «Відносини зберігають «здоровий і стабільний розвиток». Отже можна вважати, що майже трирічний період невизначеності у двосторонніх відносинах остаточно завершено.

17 січня 2017 р. в рамках Всесвітнього економічного форуму відбулася зустріч Президента України та Голови КНР. Президент України особисто привітав китайського лідера з 25-річницею встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР. Глава Української держави відзначив, що обидві країни демонструють щире зацікавлення у зміцненні традиційної дружби та розширенні плідної співпраці. Було підкреслено, що українсько-китайські відносини мають стратегічний характер та базуються на принципах взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності двох країн.

Сі Цзіньпін підкреслив, що Китай підтримує територіальну цілісність і суверенітет України та вибір українського народу. П.Порошенко висловив сподівання, що Китай сприятиме мирному врегулюванню ситуації на Донбасі та припиненню російської агресії проти України і відновленню територіальної цілісності України включно з Кримом. Було досягнуто домовленості щодо продовження взаємодії двох країн заради підтримання миру та стабільності як на регіональному, так і на глобальному рівнях, у тому числі в рамках Ради Безпеки ООН. Глави двох держав висловилися за активізацію економічної співпраці між Україною та КНР.

Президент України зазначив, що Україна зацікавлена брати активну участь у реалізації ініціативи Китаю «Один пояс, один шлях» та має для цього значний потенціал. Лідери обох держав домовилися активізувати політичний діалог на найвищому рівні.

Вартий уваги вразе вживаний Сі Цзіньпіном вислів щодо поваги КНР до «вибору українського народу». Вперше ця теза пролунала в серпні 2016 р. у Привітанні Голови КНР з нагоди 25 річниці Незалежності України. Під вибором українського народу мається на увазі Революція Гідності, яку свого

часу в Піднебесній зустріли досить обережно. Нині вже йдеться про повагу до революційних змін в нашій державі з боку керівництва Китаю, що є стратегічним кроком вперед.

На менш значущим є висловлене П.Порошенко сподівання на участь Китаю у мирному врегулюванні ситуації навколо Донбасу та Криму. Тим самим Україна звертає увагу на те, що КНР залишається одним з гарантів нашого суверенітету та територіальної цілісності з 1994 року, який значно посилив свою вагу та вплив у світі. Якщо взяти до уваги виступ Сі Цзіньпіна на форумі в Давосі, у якому зокрема йшлося про готовність Китаю нести свою частку відповідальності за розвиток ситуації в світі, можна припустити можливість переформатування кола учасників розв'язання «української кризи».

2 лютого 2017 р. під час засідання Ради Безпеки ООН щодо загострення конфлікту в районі Авдіївки постійний представник КНР при ООН заявив, що Китай уважно стежить за ситуацією в Україні та занепокоєний останньою ескалацією, в результаті якої загинули цивільні особи. Він закликав сторони неухильно виконувати режим припинення вогню та бути прихильними політичному рішенню. «Має бути знайдене фундаментальне й довгострокове рішення конфлікту, яке враховувало б права та сподівання всіх регіонів і етнічних груп, а також враховувало б розумне занепокоєння сторін для того, щоб знайти рівновагу між інтересами всіх сторін», – заявив представник КНР. Він також підкреслив: Китай дотримується думки, що всі сторони повинні виконувати Резолюцію РБ ООН 2202 з метою забезпечення припинення бойових дій і насильства. Слід зазначити, що Китай послідовно обстоює в ООН мирний шлях врегулювання ситуації навколо агресії Росії проти України, а з серпня 2016 р. став значно активнішим на засіданнях Радбезу ООН з українських питань.

У 2017 р. українсько-китайські відносини набули подальшого розвитку у загальному тренді зміцнення взаємної довіри й посилення політичної взаємодії та економічного співробітництва. Найкращою характеристикою цього процесу є висловлювання посла КНР в Україні Ду Вея 11 квітня ц.р. в інформаційній агенції «Інтерфакс-Україна» на презентації спеціального номеру журналу «Україна – Китай», присвяченого 25-річчю встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР. Зокрема, посол Ду Вей зазначив, що зустріч президента України Петра Порошенка та Голови КНР Сі Цзіньпіна в січні ц.р. в Давосі дала сигнал для подальшого розвитку українсько-китайських відносин: «Холодна зима вже минула, і зараз ми вітаємо енергійну весну. На обкладинці спеціального випуску цього журналу зафіксована зустріч глав наших держав у Давосі, що вказує на пряму подальшому розвитку відносин між Україною та Китаєм».

24 квітня в столичному «Українському Домі» перша леді України Марина Порошенко відкрила Тиждень Українсько-китайського культурного обміну в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Оскільки в церемонії відкриття тижня взяли участь другий та третій президенти України Л.Кучма та В.Ющенко, численні українські урядовці та поважна китайська делегація –

цей захід набув політичного значення та став наочною демонстрацією активізації українсько-китайської співпраці.

14 травня 2017 р. Перший віце-прем'єр-міністр України – Міністр економічного розвитку і торгівлі України Степан Кубів взяв участь у Діалозі високого рівня Форуму міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях», який проходив у Пекіні. У своєму виступі С.Кубів підкреслив, що участь України у проекті «Один пояс і шлях» сприятиме зростанню торгівлі з усіма країнами-партнерами, активізації двостороннього інвестування, комплексному та сталому розвитку економік.

Сам факт участі українського високопосадовця у цьому заході для українсько-китайської співпраці є важливим кроком вперед. Проте слід зазначити, що експертне середовище очікувало від цього візиту до Пекіну підписання документу про приєднання України до стратегічної ініціативи КНР «Один пояс, один шлях». За неофіційною інформацією, такі ж сподівання мала й китайська сторона. Отже попри лунаючи декларації про «незамінність» нашої держави на Новому Шовковому шляху, Україна поки що залишається осторонь політичного клубу країн «Одного поясу, одного шляху» та не має стосунків із відповідним державним Фондом КНР та Азіатським банком інфраструктурних інвестицій.

Важливими подіями осені стали зустріч міністрів закордонних справ України та КНР у Нью-Йорку в рамках 72-ої ГА ООН та роз'яснення послом Ду Веєм позиції КНР щодо миротворчої місії ООН на Донбасі. Особливо слід наголосити на словах посла про «спеціально неправильне розуміння офіційної китайської позиції», які фактично є визнанням маніпуляцій та перекручувань з боку МЗС й СМІ Росії щодо позиції КНР.

Нагородження відзнаками Китаю за сприяння у реалізації китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» президентів України Л.Кравчука, Л.Кучми та В.Ющенко свідчить про подальші зусилля Пекіну привернути увагу Києва до китайської ініціативи, сприяти залученню України до масштабного проекту, участь у якому з боку України поки що зводиться до декларацій про наміри.

Протягом 2017 року стала помітною тенденція до подальшого поживлення міжвідомчих контактів центральних органів виконавчої влади України та Китаю. Активізація такого діалогу свідчить про позитивні зрушення у двосторонній співпраці, яка від відносин упередженості та недовіри все більше переходить до відносин взаємної поваги й націленості на конструктивні рішення. У повідомленнях про міжвідомчі контакти дедалі більше конкретних проектів, напрямків співпраці, планів тощо.

В економічній площині 2017 р. позначився помітним зростанням кількості контактів на різному рівні щодо обговорення співробітництва в енергетиці, транспортній галузі, сільському господарстві, переробці, а також конкретних інфраструктурних проектів.

На жаль, двостороння взаємодія у інвестиційно-економічній сфері почала наражатися на певну протидію. Не беручи під сумнів мотиви та правомірність дій СБУ щодо продажу китайському інвестору частки акцій

підприємства «Мотор-Січ», слід зазначити, що подібні скандали, широко висвітлені у ЗМІ, не сприяють покращенню інвестиційної привабливості України в очах китайських ділових кіл. До того ж, викликає багато запитань розтиражована того ж дня (11 вересня) в українських ЗМІ негативна інформація Міжнародної неурядової організації Transparency International щодо китайської компанії China Harbour Engineering company Ltd, яка саме у цей день почала реалізацію другого проекту в порту «Южний» – реконструкцію морського підхідного каналу та внутрішніх водних підходів до глибоководних причалів.

Наразі продовжується активізація регіонального торгово-економічного співробітництва. Нового розвитку набуло співробітництво у гуманітарній сфері, зокрема у червні відбулося чергове засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти Комісії зі співробітництва між урядами Україною та КНР.

Загалом, можна констатувати, що українсько-китайські відносини у 2017 р. вийшли на новий рівень та мають сталу тенденцію до покращення. Китай певним чином знову став трендом зовнішньої політики України та повернувся до центру уваги української влади.

Проблеми українсько-китайської співпраці

Головним негативним чинником, що залишається з китайського боку, є збереження в уяві китайського політичного керівництва та суспільства загалом ставлення до України як до країни пострадянського простору, на якому Росія має певні преференції. За аналогією Монголії або В'єтнаму, які Пекін завжди вважав «зоною особливих китайських інтересів», китайці згодні з таким ставленням до України з боку Москви. І це попри багаторічні власні декларації щодо визнання України європейською країною. Втім, варто зазначити, що подібне ставлення Китаю до колишніх країн соцтабору в Європі, почало змінюватися лише у 21-му сторіччі після вступу цих країн до ЄС та НАТО.

Українській дипломатії варто приділяти більше уваги роз'яснювальній роботі, сприяти проведенню наукових обмінів, через які китайська сторона має можливість почути українську думку з цього приводу.

З іншого боку, на нижчих рівнях українського чиновництва Китай залишається «далеким та незрозумілим», а відтак – нецікавим. Середньостатистичний український посадовець мало цікавиться китайським досвідом, станом українсько-китайського співробітництва у будь-якій сфері, що і є нині головним гальмом подальшого розвитку двосторонньої співпраці.

Між тим, Китай посідає 4-те місце у переліку стратегічних торгових партнерів України, а Україна має лише 0.17 % у зовнішній торгівлі КНР. Минулого року уряд Китаю оголосив про намір довести до 2020 р. обсяги китайських інвестицій у інші країни до 500 млрд. дол. США. Україна має дуже скромні показники китайських інвестицій (до 70 млн. дол. США), хоча залишається потенційно цікавою країною для китайської економіки, адже має зону вільної торгівлі з ЄС та низкою інших країн. На думку китайських

експертів потенціал можливих інвестицій Китаю в Україну сягає 50 млрд дол. США.

2015 року суттєвим практичним кроком Китаю щодо реалізації проекту розбудови економічного поясу Нового Шовкового шляху стало створення «Азіатського банку інфраструктурних інвестицій», який відразу викликав ажіотажну зацікавленість багатьох країн світу. Зокрема, країнами-учасниками банку стали провідні держави Європи, а також Грузія та Азербайджан. Китайські експерти на наукових заходах задають питання, чому Україна не бажає скористатися можливостями цього банку. Проте з'ясувати позицію українських урядовців неможливо.

Серед найважливіших китайських пропозицій щодо України слід особливо підкреслити ідею створення зони вільної торгівлі між двома країнами. Зрозуміло, що за умов негативного торговельного балансу Україні необхідно ретельно вивчити всі «за» та «проти». Це має бути комплексний аналіз, до якого варто залучити провідних науковців та експертів. Проте, минуло два роки, а жодної інформації щодо проведення такого аналізу в експертному середовищі немає. Наразі Грузія за тих же обставин вже скористалася нагодою, і ЗВТ Китай-Грузія вже є реальністю.

На жаль, в українському політикумі все ще існує певна упередженість щодо «комуністичного Китаю», нерозуміння особливостей функціонування влади у конфуціанському світі. І це при тому, що до парламентської групи дружби з Китаєм нині входить рекордна кількість народних депутатів – понад 300 осіб. Група активно сприяє покращенню взаємного розуміння, намагається удосконалювати законодавчу базу для розвитку двосторонньої співпраці, але проблема залишається.

Як наслідок, Україна, маючи відповідну договірно-правову базу та високий рівень відносин стратегічного партнерства з КНР, наразі не використовує реальні можливості співпраці з найбільшим світовим експортером, другою економікою світу, країною, що має найбільші в світі золотовалютні резерви та практично необмежені інвестиційні можливості.

Негативними чинниками українсько-китайського співробітництва на сучасному етапі розвитку двосторонніх відносин залишаються:

- недостатня увага до Китаю з боку Уряду та МЗС України;
- відсутність дієвої координації діяльності міністерств та відомств на китайському напрямку;
- недостатня роз'яснювальна робота з боку зовнішньополітичного відомства України щодо сенсу та кінцевої мети соціально-політичних перетворень в нашій державі (наприклад, китайці з розумінням ставляться до десоветизації як відмови від негативного спадку СРСР, але не розуміють декомунізацію, адже комунізм залишається офіційною ідеологією КНР);
- незадовільне кадрове забезпечення Посольства України в КНР (наразі, з понад 30 співробітників нашого дипломатичного представництва в Пекіні китайською мовою володіють кілька дипломатів);
- негативний корупційний «спадок» як невід'ємна складова усіх великих двосторонніх проектів, започаткованих за часів Януковича, а також

намагання «привласнити» китайський напрямок, що не припиняються з боку тих чи інших фінансово-промислових груп в Україні;

- відверте ігнорування китайських пропозицій і проектів та, навіть, свідома протидія українсько-китайському співробітництву з боку частини українського чиновництва та деяких регіональних еліт.

Корупція в Україні у відносинах з Китаєм призвела до фактичної втрати керівних позицій держави у визначенні напрямків розвитку двосторонніх відносин. Корупція створила для китайських партнерів незвичну і незрозумілу ситуацію, токсичне середовище, в якому знищуються будь-які ініціативи здатні реально зміцнити відносини двох країн. З українського боку корупційні або непрозорі схеми у вибудовуванні відносин з Китаєм (у всіх практично сферах, окрім оборонної) призводять до виникнення кількох конкуруючих між собою центрів впливу, які намагаються (на тлі фактичної бездіяльності держави) визначати «українську політику» щодо Китаю, напрямки і пріоритети її розвитку.

КНР чим далі, тим все менш толерантно ставиться до такого стану речей в Україні, на тлі посилення боротьби з корупцією в самому Китаї. Піднебесна не намагається боротися з корупцією в Україні, натомість, вона й не буде співпрацювати за непрозорими та незаконними правилами. На відміну від західного підходу щодо боротьби з корупцією, Китай ймовірно не зважатиме на поточні досягнення Києва у розбудові системи органів протидії корупції. Пекін реагуватиме лише на практичну реалізацію антикорупційної боротьби, реальні зміни у кліматі ведення бізнесу. Індикатором цих змін будуть не так сигнали з українського боку, як практичні висновки, що їх зробить китайський бізнес в Україні, або відзначатимуть представники китайської ділової та політичної спільноти, які опікуються Україною.

Лише декілька компаній з Китаю ведуть в Україні свій бізнес на довготривалій основі, прихід нових компаній з великими капіталами можливий лише за умов подолання корупції, створення належних умов для ведення бізнесу, визначення чітких пріоритетів держави у співпраці з Китаєм, опанування Україною підходів Китаю у реалізації стратегії «виходу назовні», експорту капіталів та інвестицій, розбудови проекту економічного поясу Нового Шовкового шляху.

Перспективи українсько-китайського співробітництва

Незважаючи на нинішнє скрутне фінансово-економічне становище, Україна все ще володіє низкою технологічних та науково-виробничих можливостей, що становлять інтерес для Китаю в контексті потреб розвитку передових галузей його економіки, а також реалізації важливих стратегічних проектів в різних сферах. Економічні санкції України проти Росії значно звужують можливості українського експорту до РФ та вимагають пошуку нових ринків збуту для машинобудівної, літакобудівної продукції та продукції військового та подвійного призначення. У цьому контексті необхідно скористатися вже напрацьованим досвідом військово-технічного співробітництва між Україною та КНР з метою його активізації відповідно до

сучасних умов. Наука і технології становлять найпотужнішу і довготривалу базу для співробітництва між нашими країнами.

Варте уваги, що саме співробітництво у чутливих сферах дозволить Україні більш рішуче наполягати на дотриманні Китаєм своїх зобов'язань щодо України. Прихід китайських інвестицій у східні та південні регіони України паралельно вирішуватимуть проблему убезпечення цих регіонів від російської підривної діяльності, адже жорстка позиція Китаю щодо захисту власних економічних інтересів добре відома росіянам.

В умовах необхідності швидкої та ефективної модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості КНР можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей економіки, поштовхом до відновлення позицій нашої держави на світових ринках технологій. Водночас, це дає можливість китайському бізнесу зайняти відповідні ніші на українському ринку, що швидко інтегрується до Об'єднаної Європи.

Співпраця з КНР у космічній галузі особливо вигідна для України, оскільки дає можливість раціонально реалізувати український космічний потенціал. В Україні у даній сфері звужені джерела фінансування, натомість КНР стає одним із провідних інвесторів у дослідженні космосу. Нині Україна виконує 21 контракт з Китаєм на загальну суму понад 67 млн. доларів США, реалізує власну 5-річну програму розвитку космічної галузі (2012-2017 рр.) і має концепцію космічної діяльності до 2032 року.

Зі свого боку КНР має вельми амбітну та достатньо фінансово забезпечену космічну програму. Китай має очевидну зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції, і Україні це слід враховувати та використати в інтересах національного виробництва. Наразі найбільш перспективним у двосторонній аерокосмічній співпраці України з Китаєм можна вважати двигунобудування та розробку вузлів і агрегатів. КНР займає одне з провідних місць серед країн, до яких Україна експортує продукцію авіабудування, а китайський авіаційний ринок розвивається найбільш динамічно у світі.

Окремим дуже важливим питанням українсько-китайської співпраці є взаємодія у сфері сільського господарства. Виробництво сільськогосподарської продукції має дві визначальні складові: наявність родючих земель та новітні технології. Китай за останні роки значно просунувся щодо вирощування зернових та розвитку тваринництва. Наявність в Україні значних площ орних земель з високим потенціалом родючості надає стратегічного значення для можливого співробітництва у цій сфері. Україні у взаємовигідній взаємодії з КНР цілком під силу зробити вагомий внесок у забезпечення продовольчої безпеки у світі, стати потужним гравцем на міжнародному продовольчому ринку. Зі свого боку Китай має всі можливості забезпечити на стратегічному рівні необхідні обсяги продовольчого імпорту з України.

Згідно з оприлюдненими заявами керівництво Китаю прагне подвоїти споживання в Китаї м'яса, сої та зерна за наступні два десятиліття. Саме у цьому закладений величезний потенціал і можливість для українського збіжжя і м'яса. Вітчизняний агропромисловий комплекс потребує інвестицій та застосування передових технологій. Проте більшість українських аграрних компаній поки що орієнтовані суто на експорт зерна. Значно перспективнішим виглядає переробка збіжжя і виробництво м'яса, молока та інших продуктів з подальшим їх експортом до країн Далекого Сходу. Україні важливо розвивати і нарощувати потужності власної харчової промисловості. Замість експорту зерна доцільно експортувати готові для споживання вироби з борошна. Не м'ясо слід вивозити як сировину, а готові м'ясні вироби. Сучасна упаковка, брендований товар - цю продукцію вже можна постачати на азійський ринок, задіявши при цьому кредити азійських банків.

На жаль, за останнє десятиліття змінилося ставлення до України з боку китайського суспільства: від активної діяльності відійшли люди, що навчалися в СРСР, зокрема в Україні, та співпрацювали з українськими фахівцями, які надавали технічну допомогу Китаю у повоєнні часи. Сучасна китайська молодь мало знає про Україну, а можливу інформацію про нашу країну отримує переважно з третіх джерел. Нині, коли Росія веде неприховану інформаційну війну проти України та не гребує відвертою дезінформацією та пропагандистськими провокаціями проти українського народу, набуває стратегічного значення посилення українсько-китайської взаємодії в інформаційній сфері. Це стосується як активізації діяльності ЗМІ двох країн стосовно одна одної, так і розвитку новітніх сучасних технологій.

Нині можна прогнозувати подальше посилення міжнародної економічної та політичної конкурентоспроможності КНР і підвищення її активності у глобальних і регіональних процесах. За умови проведення цілеспрямованої та системної зовнішньоекономічної політики, українсько-китайське співробітництво сприятиме вирішенню Україною аналогічних завдань з модернізації економіки.

Співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках: співробітництво в галузях складного машинобудування (ОПК, авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо); залучення китайських інвестицій в український АПК (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проектів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції; співпраця у секторі соціальних послуг, розвиток туризму, експорт освітніх послуг; розвиток співпраці у сфері транспортних послуг.

Місце України на Новому Шовковому шляху

В своєму поточному вигляді ініціатива «Один пояс, один шлях» (економічний пояс Нового Шовкового шляху) виглядає, як один з найбільш привабливих для України геоекономічних проектів. Наразі його ключовими принципами і перевагами є інклюзивність, відкритість, вигідність для всіх

учасників, перехід на уніфіковані правила торгівлі, інтеграція та координація стратегій та програм розвитку країн. Китайський проект не суперечить прагненням України до подальшої економічної співпраці та економічної інтеграції з Європейським союзом та, навпаки, може посилити переваги України в цьому процесі. Він також може дати альтернативу та зменшити негативні наслідки від розриву економічних відносин з Росією та подолати заборону Росії на транзит українських товарів до Азії.

Потенційно на країни, які беруть участь у проекті «Один пояс, один шлях», припадає 55 % світового ВВП, 70 % населення планети та 75 % усіх відомих енергоресурсів. Якщо китайська ініціатива буде реалізована на практиці, вона може серйозно вплинути на геополітичний ландшафт і привести до створення цілого ряду альтернативних економічних об'єднань і можливостей. Сам Китай спочатку припускав додати до власного річного торговельного обороту близько \$2,5 трлн через десять років реалізації стратегії.

З моменту оголошення головою КНР Сі Цзіньпіном про ініціативу побудувати Новий Шовковий шлях в Університеті міста Астани у вересні 2013 року 56 % всіх закордонних китайських інвестицій були спрямовані саме в країни які беруть участь у проекті, що красномовно свідчить про увагу китайського керівництва до реалізації цієї ініціативи. Китай створив Фонд розвитку Шовкового шляху (Silk Road Development Fund) з капіталом у \$40 млрд. Створений також за ініціативою КНР Азіатський банк інфраструктурних інвестицій (АІВ) з капіталом у \$50 млрд (з перспективою збільшення до \$100 млрд) поступово перетворюється на ключову інституцію, яка інвестує у проекти у країнах на Шовковому шляху на додачу до капіталів, які вкладають китайські бізнес структури.

Хоча Україна першою серед європейських країн ще у грудні 2013 р. на найвищому рівні заявила про підтримку китайської ініціативи, подальший розвиток подій в Україні призвів до того, що участь України у цьому проекті досі є декларативною. Спроба на початку 2016 р. здійснити практичні кроки щодо використання проекту для транзиту товарів з України залізницею до Центральної Азії та Китаю виявилася економічно невдалою. Наразі, тривають перемовини з партнерами для зменшення тарифу перевезення товарів по одному з відгалужень Нового шокового шляху через Казахстан та країни Закавказзя.

Ще одним з проектів, який обговорюють Україна з Китаєм в контексті розвитку торговельних шляхів – є проект морського глибоководного порту, який би міг фактично подвоїти потужності української портової інфраструктури для потреб Нового Шовкового шляху. Саме такий порт Грузія почала будувати на східному узбережжі Чорного моря у селищі Анаклія, з проектною потужністю 100 млн. тонн вантажів на рік. Інвестиції в будівництво цього порту склали \$2,5 млрд. Це при тому, що з боку уряду Грузії інвестиції у проект складають лише \$100 млн. Україна натомість тільки вивчає технічні можливості для побудови такого самого за потужністю порту на північному узбережжі Чорного моря.

Досвід сусідньої Білорусі, де китайці виступили інвесторами створення індустріального парку «Великий Камінь», доводить, що увага інвесторів з КНР також може бути зосереджена на співпраці у створення технопарків, обміну технологіями та їх спільній розробці, створення спільних виробництв, створення виробничо-логістичних центрів Китаю у безпосередній близькості до ринків збуту, переміщення надлишкових потужностей китайських підприємств у країни, які знаходяться уздовж Нового Шовкового шляху. Обсяг інвестицій у китайський проект у Білорусі заявлений на рівні \$2 млрд з можливістю подвоєння. При цьому інвестиції з боку Білорусі складатимуть \$500 млн.

Пошук нового формату співробітництва

Після вступу країн Центрально-Східної Європи до ЄС у китайських експертних та владних колах сформувалося чітке розуміння того, що цей регіон є частиною Європи, а не пострадянського простору. Пекін відмовився від ідеологічних претензій щодо колишніх країн «соцтабору» та розпочав пошук нових можливостей для власної економіки у цьому регіоні.

У 2012 р. Китаєм та країнами Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) ухвалено спільне рішення (за ініціативою китайської сторони) про започаткування формату співробітництва «16+1». Мотиви керівництва країн ЦСЄ також є суто прагматичними та визначаються економічними інтересами країн.

Новий формат взаємодії покликаний сприяти зростанню ефективності співробітництва КНР з Європейським Союзом. До того ж, Пекін розраховує на покращення свого іміджу в Європі для подальшої економічної експансії. Китай наполегливо розвиває формат «16+1», запроваджує його інституалізацію, формує конкретну програму розвитку, в рамках якої створено спеціальну кредитну лінію у розмірі 10 млрд. дол. США. Пекін й надалі використовуватиме формат «16+1» для поглиблення своєї політичної та економічної присутності в ЦСЄ.

У цьому сенсі формат «16+1» напряму стосується України, якій варто приєднатися до китайської ініціативи з європейського боку. Китай не мав жодних застережень щодо Угоди про асоціацію України з ЄС, неодноразово декларував своє сприйняття України як «важливої країни в Європі» та наголошував на важливості приєднання України до Нового Шовкового шляху. До того ж, рівень розвитку країн ЦСЄ значно ближчий до українського, ніж економіки старої Європи.

На думку китайських аналітиків, формат «16+1» є найперспективнішим для реалізації проекту створення економічного поясу Нового Шовкового шляху та для здійснення великих інфраструктурних проектів у Європі. Китайською стороною запропоновано європейським партнерам перейти до більш конкретного співробітництва та створити з цією метою спеціальну платформу взаємодії. Пропонується укладати угоди на місцевому рівні, розширювати співробітництво на рівні середнього та малого бізнесу. Питання координування зосереджуватимуться на торгівлі та інвестиціях, але

не на політиці. Проте, посилення взаєморозуміння залишається чи не найважливішою метою. Через це особлива увага приділятиметься тому, аби формат «16+1» не конфліктував з взаєминами Китаю з ЄС, загалом, та провідним країнам Європи, зокрема. Пекін підкреслює, що співробітництво у форматі «16+1» доповнює та підсилює стратегічне партнерство Китаю та ЄС, що закріплене у плані дій «Китай – ЄС 2020».

Україна має багато спільного з країнами ЦСЄ, а після підписання Угоди про асоціацію з ЄС має всі підстави посилити свою взаємодію з цими країнами, використовуючи різні формати («Вишеградська четвірка + 1», трикутник «Україна-Польща-Литва», ОЧЕС та інші). Проте, саме приєднання України до формату «16+1» та перетворення його на «17+1» має суттєві переваги як з точки зору активізації взаємодії з Китаєм, так і щодо реалізації європейського вектору свого розвитку.

2. Україна – Японія: відносини глобального партнерства

Від січня 2011 р. Україна і Японія позиціонують двосторонні відносини на рівні глобального партнерства, яке охоплює взаємодію з широкого кола міжнародних питань.

Згідно зі Стратегію національної безпеки України, яка була затверджена у травні 2015 р., наша держава прагне до розвитку відносин привілейованого партнерства з Японією – країною, яку Україна вважає своїм надійним союзником на міжнародній арені.

Офіційний Токіо підтримує Україну в її прагненні зберегти незалежність, цілісність країни та різко засуджує політику агресії, яку здійснює Російська Федерація. Це є фундаментальним принципом, якого Японія принципово дотримується, і який не підлягає перегляду.

Про свою готовність надавати допомогу новій українській владі Японія чітко заявила відразу після проведення виборів Президента України 25 травня 2014 р., покладаючись на звіт японських спостерігачів.

Крім того, японська сторона докладає практичних зусиль щодо стабілізації економічної ситуації в Україні, надавши значні гранти, кредити, в тому числі кошти для фіскальної консолідації, позики і фінансову допомогу.

Перший візит глави уряду Японії у червні 2015 р. відкрив нову сторінку в історії українсько-японських стосунків від часу встановлення дипломатичних відносин (1992 р.), став важливим кроком до зміцнення двостороннього співробітництва.

9 листопада 2017 р. на відкритті виставки традиційного та сучасного японського мистецтва "Уявний путівник. Японія" Президент України П.Порошенко заявив, що Японія є надзвичайно важливим стратегічним партнером для України й подякував за підтримку та допомогу в нелегкі часи для Української держави.

Політична взаємодія

Для України розвиток співпраці з Японією як однією з найпотужніших світових економік із значним технологічним та інвестиційним потенціалом, провідною країною Азіатсько-Тихоокеанського регіону (найбільш динамічного на сьогодні регіону світу) має стратегічний характер. Японія є активним і впливовим членом світової спільноти, бере участь у численних об'єднаннях: організаціях Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), «Зустріч Європа-Азія» (АСЕМ), входить до «Великої сімки», має союзницькі стосунки з США. На тлі російської агресії проти України важливим чинником є те, що Японія має невирішені територіальні суперечки з РФ. Все це формує підґрунтя для плідної українсько-японської співпраці. У контексті зацікавленості обох країн щодо розвитку двосторонніх відносин важливо згадати Спільну заяву 2011 р. щодо глобального українсько-японського партнерства. Варто зазначити, що документ було укладено кілька років тому, але по-справжньому (за виключенням співпраці по лінії Фукусіма – Чорнобиль) він запрацював

тільки після Революції гідності в Україні та російської анексії українського Криму.

Протягом багатьох років українсько-японські відносини, загалом, розвивалися по висхідній, проте були позбавлені певної системності. Знаковими подіями за останні роки стали візити до України міністра закордонних справ Японії Ф.Кісиди (2013, 2014 рр.), міністра економіки, промисловості та торгівлі Японії Т.Мотеґі (2014 р.), а також міністра закордонних справ України П.Клімкіна до Японії (2015 р.). 28 квітня 2015 р. в рамках проведення міжнародної конференції на підтримку України Київ відвідав парламентський віце-міністр закордонних справ Японії К.Соноура.

Важливе значення мали зустрічі Президента України П.Порошенка з прем'єр-міністром Японії С.Абе в рамках саміту АСЕМ (м. Мілан, 16-17 жовтня 2014 р.), а також в рамках візиту Президента України до США для участі у Генасамблеї ООН (29 вересня 2015 р.).

5-6 червня 2015 р. відбувся перший офіційний візит до України глави японського уряду Сіндзо Абе, який підняв рівень політичного діалогу між двома країнами на найвищий рівень.

Довідково: 24 грудня 2014 р. прем'єр-міністр С.Абе був переобраний на цю посаду національним парламентом. Після перемоги на дочасних виборах Ліберально-демократичної партії (ЛДП), лідером якої є С.Абе, (отримала 328 місць із 475 в нижній палаті і 135 з 240 у верхній палаті), стало зрозумілим, що він збереже свою посаду. Новий виборчий мандат забезпечує С.Абе чотири роки для здійснення реформ, які він започаткував, включно з зменшенням масивного боргу країни і реструктуризації аграрного комплексу. На початку вересня 2015 р. С.Абе був переобраний на посаді голови ЛДП.

5-7 квітня 2016 р. Президент України П.Порошенко здійснив офіційний візит до Японії на запрошення Прем'єр-міністра Японії. У ході візиту Глава Української держави був прийнятий Імператором Японії Акіхіто, провів переговори та зустрічі з Прем'єр-міністром Японії Сіндзо Абе, Спікером Палати представників Парламенту Японії Тадаморі Осімою, Головою Палати радників Парламенту Японії Масаакі Ямадзакі та Головою японської парламентської Асоціації дружби «Японія-Україна» Ейсуке Морі. Під час зустрічі лідерів двох держав Прем'єр-міністр Японії С.Абе підтвердив позицію уряду Японії щодо безумовної підтримки суверенітету і територіальної цілісності України та засудження і невизнання незаконної анексії Росією АР Крим, висловив готовність офіційного Токіо до продовження надання фінансової, технічної та гуманітарної допомоги. Окремо Глава уряду Японії наголосив на продовженні офіційним Токіо політики підтримки реалізації важливих реформ в Україні.

Наприкінці січня 2017 р. Президент України Петро Порошенко направив вітання прем'єр-міністру Японії Сіндзо Абе з нагоди 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між державами: «Сьогодні наші

країни переживають етап найактивнішого діалогу за всю історію відносин. Уряди України та Японії здійснюють плідне співробітництво як на двосторонньому рівні, так і на міжнародній арені, зокрема щодо забезпечення миру та безпеки у глобальному вимірі». П.Порошенко наголосив, що українська сторона високо цінує принципову позицію Токіо щодо підтримки суверенітету і територіальної цілісності України та глибоко вдячна за сприяння здійсненню всеосяжних реформ в Україні. Президент висловив упевненість, що українсько-японські відносини наповнюватимуться новим змістом.

У свою чергу Сіндзо Абе також привітав Україну з річницею встановлення дипломатичних відносин з Японією. «Від моменту набуття Україною незалежності між нашими країнами будувались особливо хороші відносини. Наші взаємні візити додали розквіту у відносини між Японією та Україною, а після них відбувається активізація співпраці у широкому спектрі галузей, чим я дуже задоволений. Я також дуже радий, що у результаті нашої розмови, цей рік ми можемо святкувати як Рік Японії в Україні».

9 листопада 2017 р. міністр закордонних справ України П.Клімкін зустрівся з державним міністром закордонних справ Японії Кадзуюкі Накане. Зустріч відбулася у рамках візиту К.Накане до України для участі в заходах Року Японії в Україні. Під час зустрічі обидві сторони підтвердили налаштованість на подальше поглиблення співпраці в усіх сферах. У цьому зв'язку К.Накане повідомив про прийняте японською стороною рішення щодо спрощення з 1 січня 2018 р. візових вимог для громадян України для короткострокових візитів до Японії.

Безпекова сфера

Японія розглядає існуючу систему безпеки в Азії, особливо в Північно-Східній Азії, крізь призму складного комплексу викликів, що виникли через анексію РФ Криму і підривні дії російської сторони у східних регіонах України.

21 липня 2015 р. Міністерство оборони Японії опублікувало Щорічну доповідь з оборони «Білу книгу» (Defense of Japan. Annual White Paper). У доповіді зокрема наголошується, що агресія Росії в Україні представляє собою небезпеку для всього світу. Дії Росії розглядаються як проблема глобальної безпеки, яка, можливо, може зачепити все світове співтовариство, включаючи Азію. У доповіді зазначається, що Росія *«залучена в так звану «гібридну» війну, яку важко чітко ідентифікувати як збройний напад однієї країни, намагається змінити існуючий статус-кво силою або примусом»*. Крім цього зазначається, що РФ *«розширює зону активності своїх збройних сил, вступаючи у відкрите протистояння зі США і країнами Європи»*.

16 липня 2015 р. нижня палата парламенту Японії прийняла закон, що розширює повноваження національних сил самооборони, а 18 вересня 2015 р. законодавчий орган Японії погодив законопроект, який вперше з часів Другої світової війни дозволяє японським військовим брати участь у військових операціях поза межами країни. Водночас, зняття заборони на

експорт озброєння дозволить Японії брати участь у спільних проектах по розробці нового озброєння, а також потенційно здійснювати експортні операції з постачання готової продукції на ринки інших країн.

Все це створило принципово нову ситуацію, яка дозволяє Україні значно посилити військово-технічне співробітництво та безпекову взаємодію з Японією.

***Довідково:** Незважаючи на офіційно задекларовану політику пацифізму, Японія має один з найбільших військових бюджетів у світі. Розмір державного бюджету на 2015 фінансовий рік (квітень 2015-березень 2016 рр.) складає 96,34 трлн. ієн (близько 818 млрд дол. США). На військові потреби планується витратити 4,98 трлн. ієн (41,7 млрд дол. США, зростання на 2,8 %).*

Позиція офіційного Токіо щодо російської агресії проти України

Офіційна позиція Японії щодо російської агресії проти України базується на таких підходах:

- 1) безальтернативність мирному, дипломатичному вирішенню збройного конфлікту та безумовне виконання Мінських домовленостей всіма сторонами;
- 2) категоричне засудження анексії Криму Російською Федерацією як порушення міжнародного права;
- 3) відданість принципам територіальної цілісності та поваги до державного суверенітету України.

Кабінет прем'єр-міністра С. Абе від самого початку російських агресії проти України зайняв чітку та безкомпромісну позицію на підтримку України та захист основ міжнародного права. Японія - це єдина країна Азії, яка приєдналась до санкцій проти Росії. Перші три пакети (березень-липень 2014 р.) японських санкцій вочевидь передбачали не покарати, а продемонструвати солідарність із західним світом. Проте з введенням четвертого санкційного пакету (вересень 2014 р.) вони отримали характер секторальних, зачіпаючи двостороннє співробітництво у фінансовій сфері. Також було посилено контроль у питанні експорту озброєння та товарів подвійного призначення, які використовуються Російською Федерацією у військових цілях.

У 2016 р. Японія головувала в «Великій сімці» (G7), де продемонструвала своє бажання активно працювати над вирішенням проблем, пов'язаних з агресією РФ, на основі принципів міжнародного права.

Співпраця у міжнародних організаціях

Українсько-японське співробітництво в рамках ООН продовжує характеризуватися високим рівнем взаємодії з питань виборів до керівних та допоміжних органів, функціональних комісій системи ООН.

У 2012 році Україна запропонувала здійснити такі обміни:

- українська сторона підтримує кандидатуру Японії під час виборів до складу Комісії ООН з питань кордонів континентального шельфу (4-11 червня 2012 р., Нью-Йорк; кандидатуру обрано); японська сторона надає підтримку кандидатурі України до складу Ради ООН з прав людини на період 2018-2020 рр.

- українська сторона підтримує кандидатуру Японії до складу Адміністративної ради Всесвітнього поштового союзу, а японська сторона, у свою чергу, надає підтримку кандидатурам України до складу Адміністративної ради та Ради поштових операцій Всесвітнього поштового союзу (вибори відбулись 10 жовтня 2012 р. у місті Доха, Катар; кандидатура від Японії та дві кандидатури від України були обрані).

У березні 2013 р. японська сторона висловила прохання до української сторони підтримати переобрання К.Мікурія на посаду Генерального секретаря Всесвітньої митної організації (ВМО) на період 2014-2018 рр. під час виборів, що відбулися у ході засідання Ради ВМО у червні 2013 р. у м. Брюссель.

У жовтні 2014 р. Японія публічно заявила про підтримку заявки України на членство в «Зустрічі Європа-Азія» (АСЕМ).

Після незаконної анексії Російською Федерацією АР Крим та її участі у дестабілізації ситуації на сході України, об'єднання ГУАМ отримало новий імпульс для розвитку. І Грузія, і Молдова, і Україна мають серйозні територіальні проблеми з Росією, крім того, зазначені країни мають спільні прагнення інтегруватися до європейської спільноти.

Країни-члени ГУАМ відносяться японською стороною до держав, які здатні стати регіональними партнерами Японії, враховуючи, зокрема, стабільні та дружні двосторонні відносини, позбавлені політичних проблем.

Ефективність економічної складової співробітництва у такому форматі залежить від узгодженості позицій країн-членів ГУАМ стосовно ініціювання нових та розвитку існуючих економічних проектів у регіоні, а також від узгодженості дій їх урядів щодо підтримки конкретних проектів за участю японських компаній та банків.

16 липня 2015 р. в Токіо відбулася вже Шоста зустріч між державами-членами Організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ і Японією. Офіційний Токіо підтвердив наміри розширити механізми взаємодії у форматі «ГУАМ-Японія».

Важливим елементом підтримання контактів на робочому рівні у форматі «ГУАМ-Японія» стало започаткування періодичних зустрічей національних координаторів ГУАМ з представниками японської сторони, а також регулярних неформальних консультацій у форматі «Клубу послів країн ГУАМ», акредитованих у Токіо, з представниками МЗС Японії.

Механізми співпраці

В Японії існує певна зацікавленість щодо розвитку співробітництва з Україною, у першу чергу в сфері торгівлі, розвитку інфраструктури, промисловості, агропромислового комплексу, енергозберігаючих технологій.

Структурами, що надають сприяння у питаннях двостороннього співробітництва, виступають Координаційна рада України з питань економічного співробітництва з Японією та Комітет ділового співробітництва з Україною Японської федерації бізнесу «Кейданрен» (головою Комітету нещодавно був обраний заступник Голови ради директорів корпорації «Тошіба» Н.Сасаки).

***Довідково:** Японська федерація бізнесу «Кейданрен» (Keizai Dantai Rengokai) об'єднує найбільші компанії країни, крупні галузеві асоціації, економічні групи. До складу «Кейданрен» входять 1281 компанія, 129 промислових асоціацій та 47 регіональних економічних установ. Серед них такі потужні всесвітньо відомі компанії, як «Міцубісі», «Міцубісі», «Сумітомо» та інші. У червні 2007 року при Японській федерації бізнесу «Кейданрен» створений Комітет ділового співробітництва з Україною «Японія-Україна».*

На двосторонньому рівні діють Українсько-японська Комісія з питань науково-технічного співробітництва та Спільний Українсько-японський Комітет з питань співробітництва у сфері поліпшення після аварійного реагування на надзвичайні ситуації на атомних електростанціях.

Реалізація проектів допомоги Україні

У жовтні 2014 р. виповнилося 60 років, як офіційна допомога розвитку (ОДР) стала невід'ємною складовою японської зовнішньої політики. Протягом цього періоду Японія надала допомогу 169 країнам та 21 регіону: як напряму, так і через внески до численних міжнародних організацій, включаючи Світовий банк, Азіатський банк розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, ООН тощо. Головним адміністратором і розпорядником двосторонніх проектів ОДР є Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA).

Японія є одним з найбільших світових донорів і лідерів з надання ОДР країнам, що розвиваються. За даними Посольства Японії в Україні загальна сума допомоги станом на вересень 2017 р. перевищила 3.1 млрд. дол. США.

Пілотним українсько-японським проектом у рамках ОДР стало будівництво терміналу «D» у міжнародному аеропорті «Бориспіль». У березні 2014 р. урядом Японії було прийнято рішення про виділення пільгового кредиту в рамках ОДР у розмірі 108,193 млрд. ієн (близько 900 млн. дол. США) для реалізації проекту з реконструкції станції аерації в Бортничих (м. Київ) Цей проект є надзвичайно важливим для покращення екологічної ситуації, адже вода з р. Дніпро широко застосовується в народногосподарському комплексі, її споживають дві третини населення України. Договір щодо надання кредиту був підписаний 6 червня 2015 р. в рамках візиту прем'єр-міністра Японії в Україну та у вересні 2015 р. був ратифікований Верховною Радою України.

Важливим напрямом підтримки України з боку японського уряду є грантова допомога для проектів людської безпеки «Кусаконе». За майже 15 років діяльності було реалізовано 113 таких проектів на суму 8,2 млн дол. США. У рамках цієї програми понад 80 медичних та освітніх закладів України отримали допомогу у вигляді обладнання для діагностики та лікування, ремонту приміщень, встановлення сучасних систем для очищення води, утеплення фасадів та заміни вікон. Станом на жовтень 2014 р. в процесі виконання перебувають 9 проектів.

Японія бере участь у проектах ООН з відновлення східних областей України за двома основними напрямами: допомога мешканцям територій, що перебувають під контролем проросійських сепаратистів: їм надається гуманітарна допомога, зокрема продукти харчування; допомога вимушеним переселенцям: для них японська сторона продовжує надавати фінансову підтримку у співпраці з міжнародними організаціями (ПР ООН, ЮНІСЕФ, МОМ та МФЧХ). Окрім цього, була надана додаткова грошова допомога для збільшення штату спеціальної моніторингової місії ОБСЄ.

Одним з проектів українсько-японської співпраці у рамках схем зелених інвестицій (GIS) є забезпечення Урядом Японії передачі 1568 автомобілів «Тойота-Пріус» з гібридними двигунами патрульним службам реформованої правоохоронної системи України. Крім цього, в рамках цієї програми було здійснено утеплення фасадів, вікон і дахів у 374 закладах соціальної інфраструктури (школи, лікарні та ін.). Також модернізовано 135 вагонів Київського метрополітену із використанням японських енергозберігаючих технологій.

Торговельно-економічне співробітництво

Важливим кроком щодо активізації двосторонньої взаємодії в торговельно-економічній сфері стало проведення 22 листопада 2016 р. в Токіо 6-го Спільного засідання Координаційної Ради з економічного співробітництва Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Комітету економічного співробітництва з Україною Японської федерації бізнесу «Кейданрен» за співголовування Першого віце-прем'єр-міністра – міністра економічного розвитку і торгівлі України С.Кубіва та Голови ради директорів корпорації «Марубені» Т.Асада. Під час Спільного засідання відбувся обмін думками щодо перспективних напрямів співпраці та наявних проблемних питань. Японські компанії відзначили позитивний досвід співпраці та діалогу з представниками української влади в процесі розміщення інвестицій в Україні, зокрема на прикладі досвіду компанії «Фудзікура». Перший віце-прем'єр-міністр – міністр економічного розвитку і торгівлі України С.Кубів запросив голову Комітету економічного співробітництва з Україною «Кейданрен» Т.Асада провести наступне спільне засідання в Україні у 2017 році. В ході візиту відбулися також окремі зустрічі С.Кубіва з керівництвом Міністерства економіки, торгівлі та промисловості Японії та Міністерством закордонних справ Японії.

Перспективними напрямками співпраці з японськими компаніями залишаються впровадження в Україні сучасних енергозберігаючих та «екологічно-дружніх» технологій у різних секторах економіки – енергетика, промисловість, муніципальний сектор. Залучення японських інвестицій у розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури України, а також аграрного сектора, зокрема його матеріально-технічної бази, є іншими перспективними напрямками співпраці з Японією.

Японія як одна з найбільших країн-імпортерів є надзвичайно бажаним і перспективним ринком для українського збіжжя. Японська сторона приділяє серйозну увагу можливостям сільського господарства України. У глобальному вимірі – це прогнозований і платоспроможний споживач зернових і олійних культур. Подібна ситуація буде залишатися й на майбутнє. Україна цілком прогнозовано може збільшити обсяги постачання вітчизняного збіжжя на японський ринок. Вже нині Україна посідає п'яте місце за обсягом агропродукції, яку імпортує Японія, і вочевидь, може покращити свої позиції на японському ринку.

9 листопада 2017 р. Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман під час зустрічі з державним міністром закордонних справ Японії Кадзуюкі Накане заявив, що Україна «високо цінує рівень співробітництва з Японією і готова посилити співпрацю з урядом країни та японськими компаніями в реалізації масштабних проєктів, передусім інфраструктурного напрямку». У відповідь державний міністр Кадзуюкі Накане підкреслив, що Японія відзначає прогрес в Україні і готова продовжити підтримку соціально-економічних змін в державі. Тож двостороння співпраця між країнами буде розвиватися, запевнив керівник МЗС Японії. Під час переговорів зокрема було обговорено відкриття Офісу урядового агентства міжнародного співробітництва "Джайка" (JICA) в Україні найближчим часом.

Інвестиції

Прямі інвестиції з Японії в Україну за даними Посольства України в Японії, на кінець вересня 2016 р. становили 160,5 млн. дол. США. Японські інвестиції головним чином зосереджені у сфері продажу та обслуговування транспортних засобів японського виробництва, виробництва комплектуючих для транспортних засобів, а також у виробництві тютюнової продукції. Водночас, з урахуванням прямих інвестицій філій японських корпорацій, розташованих в Європі, японські інвестиції в економіку України сягають 300 млн. дол. США. Зокрема, у звітному періоді компанія «Фудзікура» розпочала роботу фабрики у Львові (індустріальний парк Львова «Рясне 2») з виробництва електрокабельного обладнання для автомобілів. У своїй роботі компанія покладається на переваги спільного ринку з ЄС. На першому етапі передбачається капіталовкладення у розмірі 6 млн. євро і створення близько 300 нових робочих місць. Щоб цей первинний досвід зі створення підприємства за участю японських інвесторів став трендом, слід об'єднати зусилля як регіональної, так і центральної влади по створенню комфортних умов для японського бізнесу.

Українських інвестицій в Японії не зареєстровано.

Слід відзначити зацікавленість японських компаній в інвестуванні у виробництва, продукція яких призначена не лише для внутрішнього ринку, але й для експорту на ринок Європи та СНД або для використання у кінцевих європейських продуктах. Такий тренд має значні перспективи з приєднанням України до спільного ринку ЄС в рамках Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна - ЄС. Підвищений інтерес японських інвесторів пов'язаний також із зміною політичної ситуації в Україні, активізацією співробітництва України з МВФ.

Укладення у 2015 р. ключової двосторонньої Угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій між Україною та Японією забезпечило сприятливий клімат для розміщення японських інвестицій в Україні. Без сумніву ця угода є важливим сигналом для ділових кіл обох сторін і закладає міцний фундамент для поглиблення українсько-японського економічного співробітництва. Адже, серед іншого передбачені гарантії і захист від незаконної реструктуризації та націоналізації активів, застосування міжнародних процедур врегулювання суперечок. Проте слід пам'ятати, що ця угода є рамковою, за якою має йти ухвалення інших документів з метою створення привабливого інвестиційного клімату для японських інвесторів.

Довідково: Досвід країн Вишеградської групи (В4), особливо Польщі і Чеської Республіки, у налагодженні співпраці з Японією і залученні прямих японських інвестицій в економіку є для України повчальним. Чеська Республіка лише за останнє десятиліття спромоглася залучити 5 млрд. дол. США з Японії. У цій країні на сьогодні працюють близько 240 японських компаній, які створили щонайменше 50 тис. нових робочих місць і відіграють помітну роль у економіці цієї країни. Вже традиційно найбільші японські інвестиції у Чехії припали на світових автомобільних виробників. У Польщі на сьогодні працюють 300 японських або афілійованих з ними підприємств, 100 з яких задіяні у виробничій сфері. Серед країн В4, Польща вважається країною, яка залучила найбільше японських інвестицій.

Серед потужних японських бізнес-структур, які вже присутні в Україні, слід відзначити представництва провідних торгових домів Японії: «Сумітомо», «Іточу», «Міцубісі», «Марубені», «Міцубісі», «Соджіцу», «Мітсубісі хеві індастріз». Проте в Україні нині діє лише 40 представництв японських компаній, та й японська ділова діаспора в цих представництвах нечисленна: зазвичай 1-2 особи японської сторони на відповідальних керівних посадах.

Приєднання України до спільного ринку ЄС з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває нові можливості для інвесторів і надає додаткового імпульсу інвестиційній співпраці Японії з Україною.

Технічне співробітництво

Японія має успішний досвід проведення реформ енергетичного сектору та є світовим лідером у сфері інновацій та технологій у відновлюваній енергетиці і енергоефективності. У 2014-2016 рр. було досягнуто домовленості щодо співпраці у сфері модернізації об'єктів енергетичної інфраструктури. Найближчим часом планується розробити дорожню карту щодо реалізації в Україні відповідних пріоритетів з метою їх реалізації із залученням японської сторони. У зв'язку з цим було здійснено пілотне дослідження Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA) та Японської організації з розробки новітніх енергетичних і промислових технологій (NEDO), в рамках якого було запроваджено енергозберігаючі технології та альтернативні види палива у Харківській області, підвищено ефективність енергооб'єктів з комбінованим циклом у м. Київ, реалізовано проект підвищення енергоефективності Київського метрополітену, здійснено аудит Бурштинської та Трипільської теплоелектростанцій з метою їх подальшої модернізації. Крім того, сторони домовились про основні напрямки подальшої співпраці в сфері енергозбереження.

В рамках технічного співробітництва Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA) провело серію семінарів та навчальних курсів в Україні і Японії в рамках програми обміну знаннями та досвідом «Підтримка демократії в Україні», які були частиною пакету технічної допомоги Україні з боку уряду Японії.

Співробітництво в інформаційній сфері

Україна та Японія прагнуть розвивати співпрацю в інформаційній сфері. Налагоджувати співпрацю планується, зокрема, завдяки відкриттю постійних представництв Укрінформу та японського телебачення в столицях двох країн.

У зв'язку з необхідністю протидії російській пропаганді і донесення правдивої інформації про події в Україні до японського глядача, вкрай важливо відновити роботу тут на постійній основі кореспондента суспільного телебачення Японії, а також відкрити в Токіо представництво інформаційної агенції Укрінформ або медіа-платформи, яка буде створена на базі Укрінформу і УТР. Не менш важливим є постійний діалог і організація зустрічей між медіаспільнотою двох країн. Відомо, що корпункти провідних японських друкованих ЗМІ розташовані в Москві, що вочевидь впливає на зміст публікацій про перебіг подій в Україні та їхню об'єктивність. У зв'язку з цим було б актуально організувати серію прямих зустрічей журналістів Києва і Токіо з метою налагодження більш тісної співпраці.

Взаємодія у науково-технічній та інноваційній сферах

Розвиток українсько-японського співробітництва у науково-технічній сфері посідає важливе місце серед пріоритетів українсько-японських відносин, особливо у контексті реалізації взаємовигідних проектів та здійснення спільних досліджень науково-дослідними установами обох країн.

Незважаючи на відсутність відповідної договірно-правової бази на міжурядовому рівні, досить інтенсивно розвивається співробітництво між інститутами Національної академії наук України та науково-дослідними установами, фірмами і бізнесовими структурами Японії. У контексті співробітництва України та Японії у ядерній сфері варто згадати спільну дослідницьку роботу щодо подолання наслідків аварії на АЕС «Фукусіма-1». На особливу увагу тут заслуговує започаткування взаємодії з Японією у рамках вивчення та використання українського досвіду з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, так зване співробітництво по лінії «Фукусіма-Чорнобиль». З урахуванням складної ситуації в Японії з подолання наслідків аварії, яке триває до цього часу, цей новий напрямок співробітництва між двома країнами став найбільш важливим та пріоритетним у двосторонніх взаєминах на найближчі роки.

Розпочата ще у 2013 р. робота фахівців НАН України в японському Інституті радіоактивності навколишнього середовища (ІРНС) над спільними дослідницькими проектами демонструє зацікавленість японської сторони у залученні науковців з України, які мають досвід чорнобильських досліджень, для вирішення проблем префектури Фукусіма і стає прикладом практичного наповнення співробітництва по лінії «Фукусіма-Чорнобиль». Слід наголосити, що вітчизняні науковці працюють в японських дослідних центрах, зокрема у галузях фізики твердих металів, генної інженерії, хімії та ін. Водночас, на державному рівні Японія та Україна працюють спільно лише з тематики Чорнобильської катастрофи, у той час як інші сфери поки що залишаються незадіяними.

Гуманітарна співпраця

Співпраця у галузі освіти здійснюється за двома програмами уряду Японії, які надають фінансову підтримку українським студентам та викладачам, що прагнуть удосконалити знання японської мови та вивчати досвід Японії у певній галузі.

Вивчається питання щодо запровадження експериментальної спільної навчальної програми з підготовки технічних фахівців на базі існуючого Українсько-Японського центру Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ»). При цьому, можна скористатися досвідом Polish-Japanese Academy of Information Technology (м. Варшава, РП), яка за більше ніж двадцятирічну освітню історію перетворилася на топовий вищий навчальний заклад у системі польської освіти. Наявність високого освітнього рейтингу сприяє працевлаштуванню випускників у японські компанії, які працюють на польському ринку.

Україна стала однією з перших країн, яка запропонувала Японії гуманітарну, експертну, консультативну та технічну допомогу у подоланні наслідків аварії на АЕС «Фукусіма-1». Протягом останніх років понад 15 японських делегацій (урядових, неурядових, науково-експертних, а також представників ЗМІ Японії) відвідали Україну з метою вивчення українського досвіду з подолання наслідків Чорнобильської аварії. Наразі, збільшенню

міжлюдських контактів заважає асиметричний візовий режим та відсутність прямого авіасполучення. Нині громадяни Японії можуть перебувати в Україні протягом 90 днів без візи, тоді як українські громадяни мають її отримувати заздалегідь у консульстві Японії.

3. Відносини з Республікою Корея

Республіка Корея (далі – РК) належить до країн з розвинутою економікою. Завдяки динамічному розвитку шляхом впровадження низки економічних реформ РК отримала назву одного з «азіатських тигрів». Це дало змогу за доволі короткий час успішно інтегруватися в глобальну економіку та перетворитися на високотехнологічну промислово розвинену країну.

Довідково: Свого часу Південна Корея з 1980 року по 1996 рік збільшила свій ВВП в 9 разів з 68 млрд. дол. США до 603 млрд. дол. США.

Нині розмір ВВП країни у доларовому еквіваленті посідає 11 місце у світі та складає 1,411 трлн. дол. США (2016 р.). Зростання економіки два роки поспіль становить 2,8 %. Прогнозований рівень економічного розвитку за оцінками МВФ у 2018 р. складе 3 %.

РК посідає 6 місце у світовому експорті товарів і послуг, 9 – у світовій торгівлі. Золотовалютні резерви країни станом на червень 2017 р. сягають 378,4 млрд дол. США (9 місце в світі). Згідно з низкою прогнозів, за умови збереження темпів зростання економіка РК до 2025 р. може вийти на дев'яте місце у світовому рейтингу, а за показниками доходу на душу населення – на третє.

Провідними економічними партнерами Республіки Корея є:

- КНР (Угода про вільну торгівлю, вступила в силу у грудні 2015 р., *China–South Korea Free Trade Agreement*, двосторонній товарообіг у 2016 р. склав 227 млрд. дол. США),
- Японія (товарообіг за 2016 рік сягнув 70 млрд. дол. США),
- США (Угода про вільну торгівлю, вступила в силу у березні 2012 р., *Korea-U.S. free trade agreement, KORUS FTA*, двосторонній товарообіг у 2016 р. склав 144 млрд. дол. США),
- країни АСЕАН (*ASEAN-Korea Free Trade Agreement*, рамкова угода була підписана у серпні 2006 р.),
- Європейський Союз (Угода про вільну торгівлю, була підписана у 2009 р., частково почала застосовуватися у 2011 р., офіційно ратифіковано у грудні 2015 р.) з більш ніж 50 відсотковою часткою у загальному товарообігу країни.

Інвестиції з боку найбільшого інвестора Кореї - Європейського Союзу (на Нідерланди припадає 9 % інвестицій, на Німеччину 4 %) у 2016 р. склали більше 7,5 млрд. дол. США (загальна сума інвестицій у 2016 р. склала 10,8 млрд дол. США), що приблизно в три рази більше, ніж за попередній рік.

У 2016 р. компанії з КНР інвестували в РК понад 2 млрд дол. США, що на 3,6% більше у порівнянні з попереднім роком. Впродовж останніх трьох років, китайські інвестиції демонструють стале й значне зростання. Сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій з КНР перевищив позначку у 10 млрд дол. США.

Пріоритетом розвитку РК залишаються інвестиції у виробництво (майже 40 %), торгівля (20 %), сфера послуг (15 %), інформаційні технології (15 %), транспорт (12 %) та інші сфери.

Актуальні пріоритети зовнішньої та безпекової політики РК

Республіка Корея відносить себе до держав середньої ваги (middle power) і спільно з Мексикою, Індонезією, Туреччиною та Австралією у вересні 2013 р. сформувала консультативну групу МІКТА (англійська аббревіатура початкових літер назв держав): п'ять країн, які за усіма ознаками є державами «середньої ваги» на міжнародній арені.

Зауважимо, що чітко сформульовані цілі зовнішньої політики Республіки Корея щодо оборони і безпеки, міжнародного розвитку й торгівлі, міжнародної співпраці та дипломатії визначають принципову модель відносин, яку РК реалізує у стосунках із своїми сусідами, а також з іншими державами в рамках численних міжнародних організацій, учасником яких вона є. Серед таких міжнародних структур – Організація Об'єднаних Націй, Світова організація торгівлі, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, ЮНЕСКО, Організація Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Саміт країн Східної Азії, Форум «Азія-Європа» (АСЕМ), Азіатський банк розвитку.

РК входить до країн «Великої двадцятки», АСЕАН+3 (Японія, КНР, Корея), Східно-Азіатського саміту, Групи 77 (G-77 або «Група сімдесяти семи») та інших міжнародних і регіональних інституцій.

25 жовтня 2017 р. у Чхонваде (Cheong Wa Dae, «Дім із синьою черепицею») - офіційній резиденції глави південнокорейської держави - Президент Мун Чже Ін одночасно передав вірчі грамоти новим главам корейських дипломатичних місій у США, КНР, Японії та РФ. Така подія вперше відбулася у житті південнокорейської дипломатії. За оцінками експертів, це цей факт вказує на важливість цих чотирьох держав у новій зовнішньополітичній стратегії РК.

Довідково: 9 травня 2017 р. після перемоги на дострокових виборах глави держави 12-им президентом Південної Кореї став Мун Чже Ін. Ця перемога сприяла завершенню політичної кризи, яка тривала кілька місяців і завершилася 10 березня 2017 р. відстороненням від влади шляхом імпічменту президента Пак Кин Хе (увійшла в історію як перша жінка-президент РК і перший високопосадовець, кому було оголошено імпічмент). Передвиборча програма Мун Чже Іна як кандидата від Демократичної партії Тобуро містила більш поміркований політичний курс щодо КНДР (його батько був біженцем з Північної Кореї), реформи великих південнокорейських фінансово-промислових груп (чеболей), більшу самостійність у взаємодії зі США, забезпечення сталого економічного зростання і

боротьбу з корупцією. Мун Чже Ін вже боровся за посаду президента в 2012 р. з Пак Кин Хе і тоді програв їй набравши 48% голосів виборців.

Зовнішня політика президента Мун Чже Іна характеризується прагненням відігравати більшу роль РК у світі. Ключовим показником стала його передвиборча програма, в якій було зроблено акцент на таких пріоритетних завданнях:

- подальший розвиток південнокорейсько-американського безпекового союзу та забезпечення стійких стосунків сторін;
- покращення відносин з КНР, які загострилися на тлі розміщення американської системи протиракетної оборони (ТНААД) у Південній Кореї з огляду на ядерну програму КНДР. Китай вважає американську систему ПРО загрозою для себе, що підриває його стратегічні інтереси;
- досягнення прогресу у вирішенні проблеми північно-корейської ядерної програми та забезпечення миру на Корейському півострові шляхом реалізації відкритої політики щодо Північної Кореї;
- поживлення розвитку «соціальної економіки» країни в рамках оголошеної п'ятирічної дорожньої карти створення робочих місць.

Міністерство закордонних справ Південної Кореї ставить за мету і надалі здійснювати політику, спрямовану на розвиток РК як «розвиненої і глобально престижної країни». Основною політико-безпековою проблемою для зовнішньої політики Республіки Кореї є міжкорейські відносини і ядерна програма КНДР.

Політичні відносини між Україною та Республікою Корея

Історія двосторонніх відносин між Південною Кореєю та Україною має понад 25 років. Дипломатичні відносини були встановлені 10 лютого 1992 року.

Загалом, відносини між двома країнами характеризуються високою динамікою стосунків. За цей час відбулися два державні та один робочий візити глав Української держави до Сеулу (1996, 2006 та 2012 рр.), візит глави українського уряду (2009), три візити Голови Верховної Ради України (1995, 2000, 2010 рр.), три візити міністрів українського зовнішньополітичного відомства (1995, 2004, 2015 рр.), три візити високого рівня парламентських делегацій Республіки Корея до Києва (2000, 2006 та 2013 рр.), два візити голови уряду РК (2005, 2011 рр.) та низка інших не менш важливих візитів.

Проте візитів глави корейської держави в Україну за всі 25 років ще не було. Поновлення запрошення і організація такого візиту на вищому рівні безумовно сприятиме поживленню двосторонніх відносин.

На думку Посла РК в Україні пана Лі Янг-Гу під час промови 10 лютого 2017 р. на урочистому прийомі з нагоди 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин нашим країнам слід дотримуватися трьох принципів: орієнтованість на цінності, на глобальність та на майбутнє. «Орієнтованість на цінності – це спільне процвітання, інтеграція та

миротворчість. Орієнтованість на глобальність, яка будуватиметься на двосторонньому співробітництву, буде в подальшому розширюватися на Євразійському континенті, і далі – на глобальному рівні. Орієнтованість на майбутнє означає, що обидві сторони повинні співпрацювати на основі майбутніх глобальних тенденцій – ресурси продовольства, енергетики та води, зміна клімату та четверта індустріальна революція на основі розвитку науки та технологій», – наголосив посол.

Двосторонні органи високого рівня

Важливим механізмом двостороннього торговельно-економічного співробітництва є діяльність Міжурядової українсько-корейської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (далі – Комісії), яка була створена у 2008 році.

3 жовтня 2016 р. у Києві відбулося Третє засідання Комісії, за підсумками якого досягнуто домовленостей щодо активізації двостороннього співробітництва у промисловості, сільському господарстві, відновлювальній та атомній енергетиці, транспорті і розвитку інфраструктури, охороні здоров'я, фінансів і туризму. Крім цього, було створено низку інституційних механізмів, що відіграють важливу роль у поглибленні двосторонніх відносин:

- Спільний українсько-корейський комітет з науково-технічного співробітництва,
- Спільна українсько-корейська комісія зі співробітництва у сфері оборонної промисловості та матеріально-технічного забезпечення,
- Спільний комітет з питань співробітництва у використанні космічного простору в мирних цілях.

Досягнуто досить високого рівня співробітництва між законодавчими органами обох держав: Верховною Радою України (ВРУ) та Національною Асамблеєю Республіки Корея. У Верховній Раді України створена Депутатська група ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Республікою Корея (створена 26.02.2015 р., нараховує 20 осіб), в парламенті РК діє парламентська група дружби «Корея-Україна».

Налагоджено механізм політичних консультацій між зовнішньополітичними відомствами двох держав.

Торгово-економічне співробітництво

Республіка Корея посідає п'яте місце серед торговельних партнерів України в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні після Китаю (6,5 млрд дол. США), Індії (майже 2,4 млрд дол. США), Індонезії (2,11 млрд дол. США) та Японії (736 млн дол. США).

У 2016 р. товарообіг між Україною та Республікою Корея виріс на 2,6 % і склав 668,89 млн дол. США. Український експорт сягнув 413,7 млн дол. США (зростання на 4,6 %), імпорт з РК – 255,28 млн дол. США (скорочення на 0,4 %). При цьому, варто звернути увагу на

позитивному сальдо у двосторонній торгівлі, яке становило 158,42 млн дол. США.

Український експорт до РК у 2016 р. був сформований майже наполовину за рахунок постачання зернових культур, зокрема, кукурудзи та пшениці (РК займає 7 місце у світі за імпортом зернових культур. У структурі імпорту РК біля 60% припадає на кукурудзу, 25 % займає пшениця та майже 15 % – ячмінь, рис та інші).

На сьогоднішній день, за словами південнокорейського посла у Києві, найбільш перспективними сегментами для збільшення експорту української аграрної продукції на ринок РК, окрім зернових є соняшникова олія, органічні продукти та інша продукція без ГМО, постачання м'яса (свинина та яловичина).

Майже третину поставок склала продукція чорних металів та вироби з них, іншими статтями українського експорту була продукція деревини та виробів з неї, недорогоцінні метали, тютюн. Основними товарами імпорту з Республіки Корея вже традиційно були: автомобілі легкові, прилади та машини, пластмаси та полімерні матеріали, фармацевтична продукція.

Слід наголосити, що у 2016 р. при Посольстві Кореї в Україні створено робочу групу з формування широкомасштабної програми: Генерального плану економічного співробітництва Україна – Республіка Корея. До складу групи з українського боку увійшли представники владних інституцій, науки, освіти, бізнесу та секторальних асоціацій. В рамках цієї діяльності вже було представлено «Білу книгу з економічного співробітництва між Україною та Республікою Корея» (2016 р.) та «Майстер-план економічного співробітництва між Україною та Кореєю» (2017 р.).

Також за цей час відбулося п'ять Українсько-корейських економічних форумів, які проводяться почергово в двох столицях за підтримки Посольства Республіки Корея в Україні, Корейського агентства зі сприяння торгівлі та інвестиціям (КОТРА), Корейської міжнародної асоціації торгівлі (КІТА), Посольства України в Республіці Корея, Торгово-промислової палати України та інших зацікавлених сторін, зусилля яких направлені на реалізацію успішного співробітництва України та Республіки Корея.

Євразійська ініціатива Республіки Корея

У жовтні 2013 р. у Сеулі колишня президент РК в рамках міжнародного форуму оголосила «Євразійську ініціативу» з метою створення мирного співтовариства на основі економічного співробітництва і спільних інновацій. Це відбулося через місяць після того, як ініціативу «Один пояс, один шлях» проголосив голова КНР Сі Цзіньпін.

«Євразійська ініціатива» розглядалася в трьох вимірах. Перший - «Сполученість» - передбачав багатосторонню економічну співпрацю на теренах континента Євразії, в рамках якої має постати транс-євразійський коридор, який би включав магістральні газопроводи, логістичну, транспортну та енергетичну мережу.

Другий вимір - «Творчість» - вказував на те, що Азія, як світовий майданчик економічного зростання також потребує переосмислення з точки зору формування «креативної економіки» та використання нових підходів на основі поєднання науки, нових технологій, ІКТ та широкого застосування інновацій.

Третій вимір - «Мир і побудова довіри» - або мав за мету покращити ситуацію у сфері безпеки на Корейському півострові, намагання вирішення проблеми з Північною Кореєю, яка є серйозною перешкодою для ведення торгівлі та інвестицій шляхом її більшого залучення до багатосторонньої економічної співпраці, що на думку ініціаторів могло слугувати поштовхом до змін у КНДР. «Євразійську ініціативу» було підтримано з боку Євросоюзу у вересні 2015 року.

Україна перебуває на перехресті транс'європейської транспортної логістики і має хороші передумови для того, щоб стати частиною коридору для доставки товарів з країн ЄС до азіатських країн і держав Північно-Східної Азії. Досягнення амбітних результатів в рамках цієї сфери, вимагає об'єднання зусиль усіх учасників процесу. Відповідно, залучення країн-партнерів на усіх можливих рівнях є надзвичайно важливим.

Процес реалізації китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», яка має схвальну підтримку зі сторони керівництва РК набирає обертів з чітким наголосом на необхідності збільшення обсягів торгівлі між європейськими країнами і державами Північно-Східної Азії. На це вказує пуск 27 жовтня ц.р. першого контейнерного поїзду за маршрутом порт Далянь (провінція Ляонін) – Братислава (Словаччина) через Україну (Чоп). Перший поїзд за цим маршрутом взяв на борт 41 контейнер товарів електронної, машинобудівної та харчової промисловості походженням з КНР і Південної Кореї, для якої порт Далянь є вигідною точкою перевалки. Регулярними рейси за цим маршрутом стануть з січня 2018 року.

Інвестиції

Корейські компанії продовжують розглядати Україну як один з можливих майданчиків для інвестицій. За словами колишнього Прем'єр-міністра Південної Кореї Чон Ун Чхана (Chung Un-chan, перебував на посаді у 2009-2010 рр.) під час П'ятого економічного форуму Україна-Корея (липень 2017 р.): «Україна розташована в стратегічно важливому регіоні Євразії і має багаті природні ресурси. Республіка Корея вважається для України перспективним партнером з економічного співробітництва. Аналогічним чином Корея також є хорошим стратегічним партнером України у сфері інфраструктури, традиційної та альтернативної енергетики, фінансів, сільського господарства, будівництва, інформаціо-комунікаційних технологій (ІКТ) та інших сфер».

Українські посадовці перспективними для вкладення корейських інвестицій сфер вважають: агропромисловий, житлово-комунальний, машинобудівельний комплекси, фінансовий сектор, енергетику (в тому числі й відновлювальну), транспортну інфраструктуру (впровадження технологій

SmartCity), спільне виробництво високошвидкісних транспортних засобів, медичну та ІТ галузь (розвиток цифрового суспільства та залучення південнокорейського досвіду та інвестицій з метою розвитку телекомунікаційного сектору в Україні – 4G).

За даними Держстату України станом на липень 2017 р. загальний обсяг прямих корейських інвестицій в економіку України був на рівні 198,7 млн дол. США, що становить 0,5 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), залучених в українську економіку. Головним чином інвестиції надійшли у промисловість (більше 90 %). За даними МЗС Кореї інвестиції в українську економіку становлять 358 млн дол. США.

На сьогодні у нашій країні працюють 28 підприємств з корейським капіталом, у т.ч. найбільші корейські компанії – Samsung Electronics, LG Electronics, POSCO Daewoo та Hyundai Corporation. Разом з тим, у центрі досліджень і розробок Samsung Research and Development Institute Ukraine працюють понад 1000 висококваліфікованих українських фахівців у сфері ІТ. Центр здійснює розробки в сфері технологій розпізнавання, мультимедійного контенту, інформаційної безпеки, штучного інтелекту тощо.

Десять швидкісних поїздів Hyundai Rotem курсують між головними містами України, а сама корпорація Hyundai виношує плани щодо створення виробничих потужностей з випуску швидкісних електропоїздів і локомотивів на українських теренах. Це може надати комплексне рішення по модернізації міського електротранспорту та супутньої інфраструктури з частковою локалізацією виробництва і наданням повного технічного обслуговування.

POSCO Daewoo став одним з головних гравців на ринку експорту українського зерна в країни Азії та Близького Сходу та натхненником реалізації проекту з модернізації парку сільськогосподарської техніки в Україні для малих і середніх фермерських господарств та будівництва зернового терміналу у морському порту «Чорноморськ». Корпорація Daewoo International заявила про намір інвестувати кошти в спорудження елеваторів в українських портах. Хюндай Мотор Україна – успішно співпрацює з численними українськими автодилерами.

Довідково: Досвід країн Вишеградської групи (В4), особливо Польщі, у налагодженні співпраці з Республікою Корея і залученні прямих корейських інвестицій в економіку є для України повчальним. В основі польсько-корейського стратегічного партнерства лежить міцне економічне підґрунтя. Відносини Польщі з Республікою Корея регулюється «Планом дій щодо реалізації Польсько-корейського стратегічного партнерства на період 2017-2020 рр.», який було оновлено вдруге у жовтні 2016 року. У минулому році було зафіксовано двосторонній товарообіг на рівні 3,5 млрд. дол. США. При цьому польський експорт на ринок РК збільшився на 16 % і сягнув 500 млн дол. США. Загальний обсяг прямих інвестицій з Кореї в економіку Польщі станом на 2015 р. склав 833,9 млн євро. Головним чином вони представлені у ІТ сфері, електроніці, автомобільному

секторі і сприяли створенню тисяч робочих місць. Серед корейських компаній, які прийшли на польський ринок за останній час (2016 р.) та інвестували понад 315 млн. євро, слід відзначити будівництво заводу фірми LG Chem розташованого поблизу Вроцлава (завод по виробництву акумуляторів для електромобілів, одна із перших корейських інвестицій у ЄС у цій сфері). Щороку все більше польських товарів з'являються на ринку РК: пиво, кришталь, косметика і інші.

Українські прямі інвестиції в корейську економіку на сьогодні відсутні.

Водночас, слід наголосити, що Україна і Корея мають добре розвинену договірно-правову базу, яка регламентує всі ключові питання їх економічної співпраці, зокрема торговельну угоду (1995 р., набула чинності у 1997 р., зі змінами та доповненнями у вигляді листів 2008 р.), угода про взаємний захист інвестицій і запобігання подвійного оподаткування (1996 р., набула чинності у 1997 р.) та угода про попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал (1999 р., набула чинності у 2002 р.).

Враховуючи, що і Україна, і Республіка Корея сповідують принципи вільної торгівлі, і що між нами та Європейським Союзом діє режим вільної торгівлі, нині доцільно розпочати переговірний процес про укладання між Україною та РК угоди про вільну торгівлю.

Доцільно також в рамках проектів технічної допомоги розпочати системний обмін досвідом між Республікою Корея та Україною щодо діяльності експортно-кредитних агентств, створення вільних економічних зон, реалізації проектів в рамках створення індустріальних парків в умовах формування підходів Україною, прийняття парламентом закону, яким передбачене створення Експортно-кредитного агентства (ЕКА) в Україні та перших кроків на шляху до створення сучасного механізму стимулювання національного експорту.

Співпраця у сфері сільського господарства

Україна має значний потенціал експорту зернових, що обумовлює її перспективи на південнокорейському ринку. Існує обоюдна зацікавленість у співпраці в аграрній сфері. Україна планує збільшити обсяги постачання сільськогосподарської продукції до Кореї. Натомість Республіка Корея прагне збільшити обсяг власних інвестицій до аграрного сектору України (вирощування сільськогосподарських культур, наприклад особливих елітних сортів цибулі, яка буде експортуватися в Європейський Союз, імпорт українського м'яса, виробництво молока та інші напрямки) шляхом впровадження спільних інвестиційних проектів з українськими сільськогосподарськими підприємствами.

Очевидно, що ще одним перспективним напрямком співпраці двох країн може стати розвиток сучасного тепличного господарства в Україні з огляду на значний практичний досвід РК у цій сфері.

Нині товарообіг України та Кореї саме у галузі сільгосппродукції складає значну частку від загального. Лише за 2016 рік товарообіг аграрної

продукції між нашими країнами склав майже 283 млн. дол. США, з яких експорт продукції українських виробників до РК становив – 278 млн. дол. США. Корейські інвестори готові вирощувати в Україні зернові для подальшого експорту до Кореї та на інші ринки. Подібний проект уже реалізується у Полтавській та Черкаській областях.

Науково-технічне співробітництво

Очевидно існує потреба у проведенні чергового засідання Спільного українсько-корейського комітету з науково-технічного співробітництва. Сторони висловлюють обопільну зацікавленість у продовженні науково-технічного співробітництва та необхідність активізації співпраці у таких пріоритетних для двох країн напрямках як мирне освоєння космосу, енергозберігаючі та інформаційно-комунікаційні технології.

Довідково: В грудні 2012 р. відбулося Четверте засідання Спільного українсько-корейського комітету з науково-технічного співробітництва. У ході засідання сторони визначили пріоритетні напрямки співпраці на 2014-2016 рр. у сферах біо- і нанотехнологій, інформаційних та комунікативних технологій, фізики високих енергій, елементарних частин.

Співпраця з науковими установами й організаціями Республіки Корея є одним із пріоритетних напрямів міжнародного науково-технічного співробітництва сторін.

Існуюче договірно-правове підґрунтя створює належні можливості для активізації співробітництва у космічній галузі. На сьогодні укладено Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея про співробітництво у використанні космічного простору в мирних цілях, Угоду між Державним космічним агентством України та Міністерством освіти, науки і технологій Республіки Корея про створення Спільного українсько-корейського комітету з питань співробітництва у використанні космічного простору в мирних цілях.

Серед здобутків у цьому напрямку слід зазначити запуск у 2006 р. корейською стороною багатоцільового супутника «Koreasat-5» за допомогою української ракети-носія у рамках проекту «Морський старт». У 2013 р. було успішно здійснено перший запуск корейського супутника дистанційного зондування Землі KOMPSAT-5 («Arirang-5») за допомогою української ракети-носія «Дніпро». Також було здійснено ще два запуски супутників: 21 листопада 2013 р. науково-технологічного супутника STSAT-3 та 26 березня 2015 р. – супутника KOMPSAT-3A.

Космічна програма Республіки Кореї може створити для українських профільних підприємств і наукових установ цієї сфери нові можливості кооперації та участі у цій програмі, зважаючи на багаторічний досвід і у розроблені космічних технологій та наявні здобутки, а також неодмінно сприятиме налагодженню професійного діалогу між експертами обох країн.

Корейська сторона відзначає високий рівень розвитку космічних технологій в Україні, плідну співпрацю з КБ «Південне» та ДП «Південмаш» з Корейським інститутом аерокосмічних досліджень (KARI).

Освітня та гуманітарна сфери

Великі можливості існують для розширення двосторонньої співпраці у сферах культури, освіти і туризму. На сьогодні значна кількість українських і південнокорейських вищих навчальних закладів плідно співпрацюють, активізують студентські та наукові обміни. В провідному вищому навчальному закладі Республіки Корея – Університеті іноземних досліджень «Ханкук» у 2009 р. було відкрито першу і єдину в країні кафедру українських досліджень в рамках Центрально- та Східноєвропейських студій цього ВНЗ, де близько 80 корейських студентів вивчають українську мову, історію, культуру, звичаї. У ряді українських ВНЗ вивчається корейська мова, традиції цієї країни. Щороку кращі студенти і аспіранти проходять шестимісячне або річне мовне стажування в університетах Кореї, з якими вузи мають відповідні угоди про наукову співпрацю та обмін студентами, зміцнюють партнерські зв'язки в галузі програм академічних обмінів.

Довідково: На даний час близько 1000 українських студентів та учнів вивчають корейську мову в 10 вищих навчальних закладах і освітніх установах, у тому числі в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Київському національному лінгвістичному університеті, Київській гімназії східних мов.

В рамках розширення гуманітарних, освітніх, наукових зв'язків з Україною 17 березня 2017 р. у м. Києві на головній вулиці столиці - Хрещатик було відкрито Корейський освітній центр. Створення цього центру відбулося за сприяння Уряду Республіки Корея, Міністерства освіти РК, як організації на яку покладено місію з просування корейської мови та культури, популяризації корейських традицій серед українців, розбудови контактів та співробітництва між корейськими та українськими освітніми установами, поглибленні наукової співпраці між країнами, організації різноманітних заходів і програм, проведення спільних семінарів, конференцій, культурних проєктів, мовних курсів різнорівневих програм, знайомство з культурним життям країни, у тому числі здійснення обмінів. Крім цього, діяльність центру присвячена тому, чим живе сучасна Корея: її досягнення у сфері інноваційних технологій, промисловості, сільському господарству, суспільному розвитку. Це перший Центр такого рівня в Україні і шостий у Європі. Корейський освітній центр було відкрито з нагоди відзначення 25-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Корея, а також 80-річчя з початку еміграції етнічних корейців («корьо») до України.

У липні ц.р. було започатковано Українсько-корейський центр освіти, науки та інновацій на базі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».

11 вересня ц.р. в Київському національному лінгвістичному університеті відбулося урочисте відкриття Центру корезнавства, кафедри

корейської філології та корейського IT-центру на факультеті сходознавства. Даний ВНЗ України був першою освітньою установою, де у 1995 р. було розпочато підготовку фахівців філологів-перекладачів корейської мови.

10 жовтня 2017 р. в Інституті філології КНУ імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна конференція «Корезнавство в Україні: сучасність і перспективи», присвячена 20-й річниці створення спеціальності «Корейська мова і література» в зазначеному провідному українському ВНЗ.

Слід зауважити, що сторонами розробляється нова Угода про співпрацю між Україною та Південною Кореєю у галузі освіти та плануються шляхи розширення співробітництва між країнами в науково-технічній сфері.

Значна кількість корейських наукових установ зацікавлена у вивченні України, здійснюючи різноманітні дослідження. У цьому контексті набуває актуальності проведення спільних досліджень з корейськими науковцями.

Важливим аспектом гуманітарного характеру є питання пов'язані з етнічними корейцями, які проживають на території України. Біля 30 тис. громадян України мають корейське походження, що свідчить про культурні та історичні зв'язки між нашими країнами. Зокрема, успішно функціонує Спеціальний комітет з питань етнічних корейців, до складу якого, окрім співробітників міністерств і відомств України, входять представники Посольства Республіки Корея в Україні, Асоціації корейців України, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародної організації міграції (МОМ). Із серпня 2010 р. Представництвом МОМ в Україні реалізується проект «Економічна і соціальна інтеграція етнічних корейців в Україні».

Корейська громада в Україні має свій Культурний центр (в рамках якого діють Корейський діловий клуб, Корейський молодіжний центр та здійснюється видання «Мугунхва» – в перекладі з корейської - «вічно квітуча троянда»). Менші за розміром корейські регіональні організації є в інших містах України, головним чином в місцях компактного проживання населення корейського походження (Харкові, Дніпрі, Херсоні, Миколаєві, Запоріжжі, АР Крим). Уряд Республіки Кореї активно підтримує та надає технічну допомогу корейській меншині України, у тому числі шляхом підтримки проектів у сфері сільського господарства.

Кроки, які вже здійснені українською стороною, позитивно сприймаються як владою, так і суспільством Республіки Корея.

Медіа партнерство

У лютому ц.р. в українській мережі відбувся запуск корейського телеканалу KBS World в пакеті одного з провайдерів сервісу інтерактивного телебачення. Важливо відзначити зацікавленість і готовність обох сторін у розвитку україно-корейського співробітництва в усіх медіа сферах: від спільного виробництва кіно- і телевізійного контенту до дистрибуції.

Довідково: KBS World - найбільший цілодобовий південнокорейський телевізійний канал, що належить телерадіомовній

корпорації KBS. Штаб-квартира KBS World розташована в Сеулі. Інфраструктура каналу включає 18 регіональних та 11 закордонних бюро, також 8 дочірніх компаній таких, як KBS Media, котра керує локальним та міжнародним маркетингом всього контенту KBS. Наразі телеканал доступний 24 години на добу 7 днів на тиждень у 60 мільйонах домогосподарств більш ніж у 100 країнах світу.

У 2016 р. було проведено низку важливих культурних заходів, зокрема концерт сучасної корейської поп-музики, який зібрав величезну кількість поціновувачів. Минулої осені вперше на галузевому заході Kyiv MediaWeek були представлені корейські медіа компанії. Українська делегація відвідала Корею, де познайомила з виробниками контенту. Завдяки таким крокам український телеглядач відкриває для себе Корею і корейську культуру.

Починається співробітництво в кіноіндустрії: виробництво і розповсюдження кінопродукції, виробництво анімаційних фільмів. Наприклад, підписаний у вересні ц.р. в рамках цьогорічного Міжнародного медіа форуму «Kyiv MediaWeek» Меморандум про співпрацю в анімаційній індустрії між профільними інституціями України і Республіки Корея передбачає налагодження тісної співпраці у сфері анімації, спільне виробництво високоякісних фільмів, обмін новітніми технологіями у цій галузі, обмін даними для телевізійної та кіно театральної дистрибуції, створення спільних навчальних та обмінних програм підготовки фахівців анімаційної сфери для студентів в межах державних та недержавних профільних вузів.

Одним із аспектів гуманітарної співпраці України та РК є співробітництво у галузі фізичної культури та спорту. Зокрема, корейська сторона приділяє значну увагу питанню підготовки молодих спортсменів віком 11-15 років із зимових видів спорту, у тому числі з України в рамках реалізації щорічної 10-ти денної (січень-лютий) «Програми Мрії», яка була започаткована у 2004 р. у південнокорейському місті Пхьончхані, місці проведення зимових олімпійських ігор 2018 року.

За рік до проведення XXIII зимових Олімпійських ігор (9-25 лютого 2018 р.) Україна офіційно підтвердила свою участь у ній. Очікується, що 40 спортсменів зможуть представити Україну на іграх 2018 р. у 9-11 зимових видах спорту у корейському місті Пхьончхані, яке знаходиться менш ніж в ста кілометрах від північнокорейського кордону.

Слід наголосити на важливості підписання угоди про співпрацю між Інформаційним агентством «Йонхап» Республіки Корея (Yonhap News) та Українським національним інформаційним агентством «Укрінформ», що дозволить отримувати напряму інформацію з України та з Республіки Корея. Найбільш принциповими питаннями є правильне розуміння і відповідне висвітлення корейськими журналістами, політичними діячами, представниками аналітичних структур подій в Україні.

Візова політика

У травні 2012 р. у м. Сеул відбулися перші українсько-корейські консультації з консульсько-правових питань. Було обговорено перспективи розширення договірно-правової бази у консульській сфері.

У червні 2013 р. розроблено і схвалено Проект Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея про звільнення від оформлення віз громадян, які користуються дипломатичними, службовими та спеціальними паспортами. 23 вересня 2013 р. цю угоду було підписано міністрами закордонних справ України і Республіки Корея у рамках шістдесят восьмої сесії Генеральної Асамблеї ООН.

7 грудня 2016 р. в МЗС України відбулися українсько-корейські консульські консультації на рівні керівників консульських служб України та РК. У ході переговорів сторони обговорили актуальний стан двосторонньої взаємодії у зазначеній сфері, комплекс міграційно-візової проблематики, напрямки спільних дій в частині захисту прав і свобод громадян обох країн.

Цю роботу слід продовжити з метою запровадження безвізового в'їзду громадян України в Республіку Корея. Адже громадяни Кореї з 2006 р. мають змогу перебувати на території України впродовж 90 днів без візи. Скасування віз для громадян України підтримується корейськими дипломатами, які працюють в Україні, адже це рух у напрямку полегшення між людських контактів, спрощення співпраці на рівні бізнесу та підприємців, а також активізації туристичних поїздок.

Україна зацікавлена у встановленні прямого повітряного сполучення між Києвом та Сеулом, що потенційно сприятиме як активізації співпраці в економічній сфері, так і розвитку туризму.

Серед поточних чинників, що сприяють реалізації цього питання є наявна угода між сторонами про повітряне сполучення (1996 р., набула чинності у березні 2003 р.). Очевидною перешкодою все ще залишається недостатній пасажиропотік на цьому напрямку.

4. Відносини з КНДР та ракетно-ядерна проблема

Особливістю українсько-північнокорейських відносин є факт встановлення дипломатичних відносин (у січні 1992 р. у Києві було підписано Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною і КНДР) та те, що на сьогодні вони перебувають у статусі мінімізованих (посли сторін не акредитовані, відсутні диппредставництва один одного, об'єктивно згорнуті будь-які політичні, економічні, гуманітарні стосунки).

У червні 1994 р. було підписано міжурядову Угоду про створення комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. (Набрала чинності 23 січня 1995 року). Слід зауважити, що з часів СРСР діяла угода (від 22 січня 1986 р.) з КНДР щодо взаємних поїздок громадян, яка була чинною для України у порядку правонаступництва. Згідно Постанови КМУ № 481 від 27 липня 2016 р. дію цієї угоди було призупинено (датою припинення угоди є 10 жовтня 2016 р.) і відповідними дипломатичними каналами було повідомлено північнокорейську сторону. Основною причиною такого рішення став той факт, що режим КНДР не визнає суверенітет та територіальну цілісність України, оскільки керівництво Північної Кореї підтримало незаконну окупацію території АР Крим Російською Федерацією (відповідна заява була зроблена наприкінці 2014 р. та голосування представників КНДР під час засідання 68-ї Генеральної Асамблеї ООН на підтримку України). З огляду на конфронтаційну політику КНДР й фактичну відсутність двосторонніх політичних контактів рішення української сторони є цілком доречним.

Разом з тим, залишається низка чинних угод (міждержавних та міжвідомчих), включно з угодами у правовій сфері та здійснюється певна господарська діяльність окремих суб'єктів, яка не заборонена резолюціями РБ ООН.

Суттєвим регіональним подразником та загрозою безпеці в регіоні Північно-Східної Азії продовжує залишатися режим КНДР та його ядерна програма.

Ядерна проблема Корейського півострова є, безумовно, одним із найгостріших питань глобального масштабу. Позиція України і однозначна оцінка тих дій, які КНДР демонструвала і вчинила останнім часом врозріз з нормами міжнародного права і резолюцій Ради Безпеки ООН залишається незмінною.

Головне, що дестабілізує безпекову ситуацію в регіоні і позначається на інтересах і Республіки Корея, і КНР, і Японії та інших країн регіону, так це активність Північної Кореї у ракетно-ядерній сфері (створення ядерної зброї та шляхів і засобів її доставки, регулярні випробування ракет та планів обзавестись власним ядерним арсеналом), що є джерелом загроз для безпеки та стабільності не лише в регіоні, але і у світі.

Відносини РК та США

Стратегічний альянс зі Сполученими Штатами є і залишатиметься наріжним каменем політики безпеки Південної Кореї як це передбачено угодою про взаємну оборону між США і РК (1953 р.). Водночас більш відкрита політика щодо КНДР та прихильність ідеї мирного діалогу з Північною Кореєю, яку сповідує чинний президент РК кардинально відрізняється від позиції нинішньої адміністрації Білого дому, яка наголошує на завершенні політики «стратегічної витримки» щодо режиму КНДР. Саме така позиція Президента РК може дещо ускладнити та вплинути на відносини сторін. Разом з тим, Мун Чже Ін називає політику своєї попередниці щодо КНДР не інакше, як фіаско, звинувачуючи її у суттєвому послабленні міжнародних позицій РК та втраті ініціативи та власної безпекової позиції у стосунках зі Сполученими Штатами. Також він критикує американську сторону, яка за тиждень до президентських виборів у РК у травні 2017 р. домовилась з попередньою владою РК розпочала розгортання у Південній Кореї американської системи протиракетної оборони THAAD (*Terminal High Altitude Area Defense*, Протиракетний комплекс рухомого наземного базування для висотного позаатмосферного перехоплення ракет середньої дальності). Це рішення викликало численні протести всередині країни та особливо жорстку позицію з цього питання з боку КНР.

Не менш складним питанням залишається дискусія, яка триває з 2012 р. й стосується обговорення розподілу подальших витрат на безпеку з огляду на чинну угоду (1989 р.) головного союзника США поза блоком НАТО (*Major Non-NATO Ally*), постачання сучасного оборонного озброєння в рамках цього статусу та прискорення передачі військового оперативного контролю (*Wartime operational control, OPCON*) над південнокорейськими військовими від США до РК. Саме ці питання перебували в фокусі уваги під час 49-го засідання Комітету з питань безпеки сторін (*Security Committee Meeting*), яке відбулося 28 жовтня ц.р. у Сеулі.

Ще одним дискусійним питанням залишається можливий вихід США з угоди з РК про вільну торгівлю, про що неодноразово висловлювався президент Д.Трамп.

Вищезазначені обставини можуть спровокувати суттєве ускладнення діалогу між Сеулом та Вашингтоном та призвести до певного коригування зовнішньополітичного курсу Південної Кореї.

7 листопада ц.р. президент США Дональд Трамп прибув до Сеулу з Токіо, де заявив, що Японія зможе збивати ракети Пхеньяна американським обладнанням. Попри те, що президент США перебував у Південній Кореї лише 24 години, це була найбільш символічна зупинка в його азіатському турне. Перед поїздкою до Південної Кореї Д. Трамп написав у Twitter про «величезне військо та енергетичне замовлення» з Японії, а також похвалив президента Муна Чже Іна, хоча раніше звинувачував уряд Мун Чже Іна в спробах «заспокоїти КНДР».

З американського боку цей візит покликаний зміцнити військовий альянс, який давно охороняє Південну Корею, чергова спроба наголосити, що

сила в єдності. Водночас, це певний сигнал, який президенти США та Південної Кореї надіслали північнокорейському лідерові Кім Чен Ину. Під час візиту до Сеулу американський президент попередив, що готовий використати весь спектр військової сили США, щоб зупинити будь-яку атаку, втім він також закликав Пхеньян «укласти угоду».

У Сеулі та інших містах РК відбулися протести проти візиту Дональда Трампа. Втім, були і зібрання на честь його приїзду.

Вже через тиждень після візиту Д.Трампа голова правлячої партії Південної Кореї Чу Мі-е заявив, що президент США Д.Трамп «за жодних умов» не повинен розпочинати військові дії проти КНДР без згоди Південної Кореї.

«Президент Трамп часто підкреслює, що виклав усі варіанти на стіл. Ми хочемо переконатися, що варіанту війни на столі немає. За жодних обставин США не повинні застосовувати військовий варіант без згоди Сеулу. Ми повинні шукати мирне вирішення цього питання в будь-який доступний для нас спосіб».

Зауваження південнокорейського посадовця підкреслює занепокоєння Сеулу щодо того, що необачні дії з боку США можуть спровокувати напад КНДР на своїх сусідів.

Як повідомлялось, Росія та Китай пропонували варіант, коли б США та Південна Корея припинили військові навчання в обмін на припинення КНДР своїх збройних програм. Втім, Пхеньян найбільш імовірно не зацікавлений у переговорах, поки не розробить ракету, яка зможе вразити материкову частину США.

Політика РК щодо КНР

Існують очікування щодо зміни політики та поліпшення відносин по лінії Сеул-Пекін. Як зазначалося, погіршення відносин відбулося внаслідок розгортання американської системи ПРО у Південній Кореї у травні 2017 р.

Через значне невдоволення таким недружнім кроком з боку офіційного Сеулу, керівництво КНР як крок у відповідь запровадило непрямі санкції по обмеженню туристичного та гуманітарного співробітництва між країнами та здійснило деякі кроки щодо звуження економічних зв'язків.

Заклик Мун Чже Іна щодо перегляду співпраці в рамках існуючої ПРО (відсутність намірів щодо розміщення на території країни додаткових комплексів THAAD) та в цілому угоди зі Сполученими Штатами знайшла позитивну підтримку у КНР.

Налаштованість Сеулу на мирний діалог з КНДР також відповідає позиції китайського керівництва щодо врегулювання ракетно-ядерної програми Північної Кореї та пошуку шляхів мирного розв'язання триваючої кризи у відносинах сторін. Чільний президент РК підтримує заклик Китаю щодо обмеження тиску на КНДР. Такі дії, на його думку, можуть призвести до того, що Кім Чен Ин відмовиться від подальшої дестабілізації ситуації на півострові, припинить провокації у вигляді запуску ракет, що в цілому сприятиме конструктивному діалогу.

Втім, і Південна Корея, і Китай підтримують застосування санкцій проти режиму КНДР з метою унеможливлення подальших ракетних та ядерних випробувань.

Вочевидь, перші особи РК і Китаю зможуть остаточно налагодити стосунки та сприяти зближенню сторін, особливо в економічній царині під час Саміту Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) 10-11 листопада 2017 р. у Дананзі (В'єтнам). Варто нагадати, що Сі Цзіньпін і Мун Чже Ін як очільники своїх країн провели у липні 2017 р. в рамках Саміту «Великої двадцятки» (м. Гамбург, ФРН) першу зустріч на високому рівні після обрання Мун Чже Іна президентом РК.

Також обидві країни працюють над організацією зустрічі президента РК Мун Чже Іна та Голови Держради КНР Лі Кецяна в рамках саміту АСЕАН, який заплановано на 13-14 листопада ц.р. у Манілі (Філіппіни).

Таким планам сприяє те, що Сеул і Пекін 31 жовтня 2017 р. заявили про свою згоду на нормалізацію відносин. За повідомленням МЗС КНР, китайська сторона прийняла до уваги, що РК публічно підтвердила незмінність своєї позиції щодо неприєднання до американської системи ПРО, неможливість формування військового союзу РК-США-Японія, відсутність намірів щодо розгортання на території РК додаткових комплексів ТНААД, та запевнення, що існуюча система не завдасть школи стратегічній безпеці КНР.

Відновлення прямого діалогу Сеула з Пхеньяном

Чинний Президент РК Мун Чже Ін є представником більш м'якої, поміркованої позиції південнокорейського істеблішменту щодо керівництва Північної Кореї. Він рішуче налаштований вирішити питання ракетно-ядерної програми КНДР мирним шляхом та намагається здійснювати пошук можливих компромісів з Пхеньяном.

Проте, є очевидним той факт, що діалог з КНДР не може здійснюватися без існування певних передумов. Як зазначають експерти, основними перешкодами залишаються численні військові провокації та запуски ракет різної дальності, включно з проведенням 3 вересня 2017 р. вже шостого ядерного випробування. Решта п'ять були здійсненні у 2006, 2009, 2013 та двічі у 2016 р.

Слід зауважити, що президент РК Мун Чже Ін був членом адміністративного апарату та працював на посаді старшого радника нині покійного 9-го президента Республіки Корея Но Му Хьона (2003-2008 рр.), який намагався реалізовувати т. зв. політику «Сонячного потоку», направлену на покращення стосунків та зближення з КНДР. Мун Чже Ін займався підготовкою Другої зустрічі Но Му Хьона з очільником КНДР, яка пройшла у жовтні 2007 р. (перша відбулася у 2000 р.) у Пхеньяні, за підсумками якої було підписано «Декларацію про розвиток міжкорейських відносин, мир і процвітання». Декларація розвивала ідеї і принципи Спільної декларації 2000 року. Також Мун Чже Ін був залучений до вирішення організаційних питань проведення шестисторонніх переговорів з ядерної проблематики Корейського півострова.

Мун Чже Ін виступає за відновлення роботи та розширення сфер кооперації спільної з КНДР індустріальної зони Кесон, розташованої на північнокорейській території на відстані 10 км від кордону розділеної по 38 паралелі корейської держави. Цей індустріальний комплекс був закритий у лютому 2016 р. відразу після проведення п'ятого ядерного випробування КНДР.

Обидві Кореї до сих пір формально перебувають у стані тимчасового перемир'я, яке триває від кінця війни на початку 50-х років минулого століття. Характерною особливістю розвитку політичного діалогу у відносинах Півночі і Півдня залишається їх нестабільний характер.

У 2016 р. Національна Асамблея Південної Кореї, зважаючи на ситуацію навколо ядерної програми Північної Кореї та нарощування військового потенціалу КНР, прийняла оборонний бюджет, яким передбачалося збільшення видатків на оборону на 4 %. Це близько 40,34 трлн південнокорейських вон (близько 34 млрд дол. США). У серпні 2017 р. уряд РК вирішив знову збільшити витрати на оборону країни, бюджетом передбачено зростання на рівні 6,9 % до 43,1 трлн південнокорейських вон (близько 38,4 млрд дол. США). Подальше нарощування Республікою Корея воєнного потенціалу переважно пов'язано зі сприйняттям зовнішніх загроз, в першу чергу зі сторони КНДР та посилює небезпеку гонки озброєнь і шкодить зміцненню атмосфери довіри в регіоні Північно-Східної Азії і на азіатському континенті загалом.

На переконання світового співтовариства агресивні дії офіційного Пхеньяна є намаганням керівництва цієї країни у такий специфічний спосіб забезпечити та зберегти свою владу. Вочевидь, також нинішня ситуація є наслідком не до кінця вирішеного питання протистояння сторін під час Корейської війни (1950-1953 рр.).

Проте, навіть за умови успішності «хірургічно» вивірених точкових ударів по північнокорейським ядерним об'єктам або проведення обмеженої силової операції, як це бачать і пропонують окремі представники силових структур, залишається ймовірність того, що це спровокує нову війну катастрофічного масштабу в густонаселеному регіоні Північно-Східної Азії з непередбачуваними наслідками для усіх учасників: РК може перестати існувати, серйозні наслідки може понести Японія – два найбільших союзника США в регіоні.

Режим КНДР буде йти до кінця, адже на карту буде поставлено його життя. Слід зазначити, що узгодження таких планів і дій з керівництвом КНР є на сьогодні обов'язковим, а в Пекіні на це просто не підуть. Тому основне і єдине завдання – це пошук політичного вирішення цієї непростієї проблеми на основі багатосторонніх переговорів.

Доцільним було б певне пакетне рішення (укладання мирного договору між КНДР і РК, взаємне визнання сторін, встановлення міждержавних відносин, надання зобов'язуючих гарантій, закриття ракетно-ядерної програми в обмін на суттєву економічну допомогу та інші кроки). Проте слід визнати існування чималої кількості перешкод і розбіжностей на цьому

шляху. Одною із ключових перешкод є відсутність довіри сторін. Разом з тим, слід визнати, що воєнного рішення ракетно-ядерної проблеми КНДР поки що немає.

Слід відзначити, що у зменшенні загроз і налагодженні діалогу з керівництвом Північної Кореї надзвичайно важливими є спільні кроки і дії офіційного Пекіну, Вашингтону, Сеулу та Токіо з одного боку та Москви й Пхеньяну – з іншого як безпосередніх учасників переговорного процесу існуючого «Шестистороннього механізму». Безальтернативним також є пошук нових стратегій врегулювання ядерної проблеми КНДР шляхом денуклеаризації Корейського півострова.

Важливо підкреслити, що Україна виважено підходить до оцінки ситуації на Корейському півострові, наголошуючи на необхідності мирного розв'язання проблемних питань та повного звільнення півострова від ядерної зброї.

ВИСНОВКИ

1. Відносини стратегічного співробітництва з Китаєм в сучасних геополітичних умовах залишаються важливим зовнішнім резервом для забезпечення нагальних потреб України. Правильне використання існуючого потенціалу українсько-китайської взаємодії у різних галузях здатне суттєво просунути Україну на шляху модернізації та економічного зростання, сприяти зміцненню позицій Української держави на світовій арені.

2. Китайський проект «Один пояс, один шлях» не суперечить прагненням України до подальшої економічної співпраці та економічної інтеграції з Європейським союзом та, навпаки, може посилити переваги України в цьому процесі. Він також може дати альтернативу та зменшити негативні наслідки від розриву економічних відносин з Росією та подолати заборону Росії на транзит українських товарів до Азії.

3. Запровадження активного українсько-китайського діалогу у форматі «17+1» назавжди закріє питання геополітичної приналежності України та значно посилить суб'єктність Української держави в сучасних міжнародних умовах.

4. Сучасний стан відносин України та Китаю є недостатньо ефективним, що багато в чому пов'язане із слабким взаємним інформуванням щодо процесів, які відбуваються в кожній країні і що особливо стосується «української кризи». Для зміни даної ситуації необхідно розширити форми взаємодії в питаннях інформування відповідних державних структур і перших осіб держави.

5. Відносини України з Японією мають значний потенціал розвитку, що дозволяє говорити про них як про важливий та вельми перспективний напрям зовнішньої політики України, що може стати вагомим чинником забезпечення потреб економічного та політичного розвитку нашої країни.

6. Активна позиція Японії допомагає Україні протистояти агресору. При цьому Японія очікує від України чіткого бачення, а головне конкретних цілеспрямованих дій на шляху виконання Мінських домовленостей, проведення реформ, економічної інтеграції з ЄС, подолання корупції.

7. У рамках торговельно-економічних відносин України і Японії пріоритетом для нашої країни є комплексний розвиток відносин, що включає активну торговельно-економічну співпрацю з наданням переваги залученню інвестицій і технологій в економіку України. Значні перспективи має співробітництво у стратегічних галузях: енергетичній, сільськогосподарській, транспортній. Надзвичайно цінним є досвід Японії у питаннях енергетичної

безпеки та реформування енергетичної галузі України шляхом впровадження японських інноваційних технологій.

8. До пріоритетних напрямків співпраці України з Японією слід віднести:

- Підтримання високого рівня політичного діалогу та регулярних контактів на найвищому та високому рівнях.

- Розширення торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, зокрема, за рахунок використання фінансових інструментів японського Банку міжнародного співробітництва та Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA). Перехід до практики планування розвитку двосторонньої економічної співпраці, зокрема планових рівнів товарообороту.

- Інвестування у впровадження нових технологій та інновацій, видобуток, транспортування і використання традиційних енергоносіїв.

- Залучення японських інвестицій у сферу інфраструктурних проєктів, зокрема в рамках програм Офіційної допомоги розвитку (ОДР) Японії.

- Вкладання коштів японських інвесторів у сільськогосподарську інфраструктуру нашої країни, зокрема у будівництво елеваторів, зернових терміналів, та вирощування зернових і бобових з огляду на наявний інтерес японської сторони до забезпечення власної продовольчої безпеки та високу залежність Японії від імпорту сільськогосподарських продуктів.

- Співробітництво в сфері сільського господарства, зокрема щодо експорту української сільгосппродукції на ринок Японії, в рамках японської програми продовольчої безпеки .

- Співпрацю з японськими компаніями в модернізації української експортно-орієнтованої продукції, а саме металургії і хімічного виробництва.

9. В українсько-японських відносинах залишаються питання, які потребують подальшої взаємодії сторін з метою їх вирішення. До таких слід віднести асиметричний візовий режим та встановлення прямого повітряного сполучення між Києвом і Токіо, що потенційно сприятимуть як активізації співпраці в економічній сфері, так і розвитку туризму.

10. Активізація політичного діалогу та інвестиційного й торговельно-економічного співробітництва з Республікою Корея є важливим завданням української зовнішньої політики на сучасному етапі. Використання інвестиційних та технологічних можливостей цього «азіатського тигра» є додатковим шансом для модернізації та реіндустріалізації української економіки.

11. У разі спроби розв'язання північно-корейської ракетно-ядерної проблеми режим КНДР буде йти до кінця, адже на карту буде поставлено його життя. Слід зазначити, що узгодження таких планів і дій з керівництвом КНР є на сьогодні обов'язковим, а в Пекіні на це просто не підуть. Тому

основне і єдине завдання – це пошук політичного вирішення цієї непростой проблеми на основі багатосторонніх переговорів.

12. Пріоритетами розвитку торговельно-економічного співробітництва з Республікою Корея є:

- подальше нарощування українського експорту для споживачів РК;
- декларування в рамках контактів на найвищому та високому рівнях зацікавленості в інтенсифікації торговельно-економічного співробітництва та формулювання певних цілей і завдань такої співпраці;
- зміцнення договірно-правової бази економічної співпраці;
- активний розвиток виробничо-інвестиційної співпраці шляхом локалізації виробництва спільними зусиллями на українських підприємствах;
- залучення корейської діаспори в Україні, що має потенціал стати сполучним містком між економікою й суспільством двох держав, а також додатковим чинником подальшого розвитку діалогу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Україні доцільно вжити дієвих заходів щодо активізації двостороннього політичного діалогу з КНР та забезпечити у 2018 р. проведення у форматі державного або офіційний візиту переговорів на найвищому рівні щодо збереження та подальшого розвитку рівня стратегічного партнерства, приєднання України до формату «16 + 1», зацікавленості України у китайських інвестиціях та співпраці у пріоритетних галузях. Доцільно розглянути питання щодо проведення першого саміту у форматі «17+1» в Україні.

2. Необхідно посилити рівень впливу та контролю з боку Президента України щодо розвитку українсько-китайського співробітництва. Було б доцільним запровадити посаду державного уповноваженого або уповноваженого при Президентові України з питань українсько-китайського співробітництва. Важливо, щоб важливі питання співробітництва в рамках стратегічного партнерства з Китаєм замикалися на Президентові України, який здійснює зовнішню політику держави. До того ж, це відповідатиме китайським підходам до організації державної влади: стратегічні питання є прерогативою першої особи держави.

3. Уряду України необхідно посилити координуючу роль КМУ щодо відомчої участі у налагодженні українського торговельно-економічного співробітництва з Китаєм, Японією та РК.. Доцільно розглянути питання про фахове експертне супроводження підготовки матеріалів та пропозицій до засідань двосторонніх комісій, посилити участь провідних аналітичних установ держави у забезпеченні діяльності їх українських частин.

4. Уряду України доцільно доручити відповідним міністерствам і відомствам провести переговори з китайською стороною щодо створення в рамках двосторонньої Комісії зі співробітництва Підкомісії з питань транспорту та інфраструктури з метою предметного обговорення питань будівництва та модернізації інфраструктурних об'єктів в Україні за участі китайського капіталу та бізнесу, а також створення в Україні умов для залучення китайських вантожопотоків до Європи.

5. Уряду України доцільно доручити відповідним міністерствам та відомствам розробити механізми стимулювання залучення прямих інвестицій з КНР, Японії та РК у модернізацію транспортної та логістичної інфраструктури України, виробництво та переробку аграрної продукції із використанням досвіду КНР у реалізації аналогічних проектів в інших країнах.

6. Українській частині двосторонньої українсько-китайської Комісії зі співробітництва доцільно залучити провідні наукові та аналітичні установи України для вивчення питання створення зони вільної торгівлі між Україною та КНР, оцінити ризики та переваги й надати пропозиції Уряду України для прийняття відповідного рішення.

7. Українській частині Підкомісії з науково-технічного співробітництва доцільно запропонувати китайській стороні розширений перелік програм та проектів науково-технічної співпраці на найближчу та середню перспективу з метою збереження зацікавлення китайських партнерів у співробітництві з Україною.

8. Національні інтереси України потребують формування виваженої комплексної політики взаємодії з Японією. У цьому контексті доцільно провести консультації з японською стороною на предмет започаткування переговорів у форматі «2+2» (на рівні міністрів закордонних справ і оборони) з метою посилення безпекової співпраці України і Японії.

9. Варто спробувати реалізувати проект на базі одного з підприємств державного концерну «Укроборонпром» по створенню спільного підприємства з найбільшими підрядниками Японії, як то Mitsubishi Heavy Industries Ltd., Kawasaki Heavy Industries Ltd. та інші, для виконання оборонних замовлень. Японський досвід та технології плюс українські потужності – це формула цілком реальної і практичної взаємодії.

10. Доцільно розробити пропозиції щодо напрацювання комплексної довготривалої стратегії відносин України з Японією з акцентом на поглиблення глобального партнерства, посилити роботу щодо продовження українсько-японського діалогу на найвищому рівні, сприяти розвитку відносин шляхом підтримання сталих парламентських контактів та тісної

комунікації, в тому числі по лінії депутатської групи ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Японією і депутатської групи дружби «Японія-Україна».

11. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України доцільно запровадити практику тісної взаємодії (зустрічі, переговори, тематичні семінари, наради, конференції, круглі столи) з представниками японських компаній в Україні та Японською федерацією бізнесу «Кейданрен» з метою заохочення та створення прозорих і зрозумілих механізмів для інвестиційної та бізнес-співпраці; активізувати використання інституту бізнес-обмусмена з метою розроблення механізмів завчасного та швидкого реагування на вирішення конфліктів і суперечок, сприяння боротьбі з корупцією та іншими неправомірними діями з боку органів державної влади, забезпечення прозорого ведення бізнесу в Україні.

12. Міністерству інформаційної політики України доцільно запровадити постійний моніторинг інформаційних потоків у Японії та РК, забезпечити ефективний механізм протидії російській пропаганді в японських й корейських ЗМІ, спрямованій проти України; спільно з МЗС України поінформувати японські та корейські ЗМІ про можливості та процедуру участі у програмі embedded-журналістики в зоні АТО для надання проукраїнської точки зору у японському медійному просторі.

13. Міністерству освіти і науки України варто ініціювати підписання Угоди про науково-технічне співробітництво з Японією, започаткувати нові спільні дослідницькі проекти з Японією та РК (нанотехнології та наноматеріали, інформаційні технології, біотехнології, радіології, екології, енергозберігаючі технології, космічна сфера); сприяти встановленню нових і розширенню існуючих прямих зв'язків між вищими навчальними закладами і науковими установами, а також розширенню обмінів викладачами і науковцями для проведення спільних наукових досліджень, стажувань і підвищення кваліфікації.

14. Міністерству аграрної політики та продовольства України доцільно опрацювати питання розширення номенклатури поставок сільськогосподарської продукції до Японії та РК; активізувати роботу з японськими та південнокорейськими партнерами з щодо реалізації спільних проектів (органічне виробництво, екологічні технології, засоби захисту, овочесховища, об'єкти з переробки с/г продукції, логістичні комплекси, зернові термінали) у сфері сільського господарства.

15. Слід продовжити існуючу практику проведення взаємних Днів культури, тематичних виставок, виступів художніх колективів, участь у конкурсах і фестивалях, які проходять як в Україні, так і в країнах Північно-Східної Азії. Варто заохочувати спільну діяльність щодо співпраці

аналітичних структур, освітніх та наукових закладів, інформаційних агентств, комунікації людей та фахівців по різних напрямкам.

16. Кадрове посилення профільного департаменту МЗС України співробітниками зі знанням китайської, японської та корейської мови стало б додатковим ресурсом для вирішення нагальних питань далекосхідного вектору зовнішньої політики України.

17. Українсько-китайське стратегічне партнерство, українсько-японське глобальне партнерство та активна політична взаємодія України та Республіки Корея мають бути підтримані всіма елементами громадянського суспільства, що, насамперед, стосується науково-освітніх кіл, ЗМІ, бізнесу та недержавних об'єднань, які сприяють взаєморозумінню.